

پرسش‌ها همراه با پاسخ تشریحی از کل کتاب جامعه‌شناسی ۳ پایه دوازدهم ادبیات و علوم

انسانی (ویرایش مهرماه ۹۸) تهیه و تنظیم: حمیدرحیمی سرگروه علوم اجتماعی استان اصفهان

سوالات درس اول جامعه‌شناسی ۳ پایه دوازدهم

- ۱- منظور از ذخیره دانشی چیست پاسخ: به کلیه آگاهی‌ها و تجربی‌ها که انسان به صورت فردی و اجتماعی به دست آورده است ذخیره دانشی می‌گویند.
- ۲- ابزاروشیوه‌های شناخت و ارتباط انسان با جهان اجتماعی چیست؟ حواس پنجگانه، زبان، تفکر و تعقل
- ۳- ذخیره دانشی چگونه طبقه‌بندی می‌شود؟ پاسخ: ذخیره دانشی به دو بخش تقسیم می‌شود ۱- دانش عمومی یا دانش و شناخت حاصل از زندگی ۲- دانش علمی
- ۴- دانش عمومی را تعریف کنید: پاسخ: دانش عمومی یا شناخت حاصل از زندگی به مجموعه‌ای از آگاهی‌هایی که در طول زندگی در تعامل با دیگران به دست می‌آید. مثلاً ممکن است فردی اعتقاد داشته باشد که مردم شهر یا روستایش مردمی خونگرم و مهربانی هستند و فرد دیگری از همان جامعه ممکن است چنین اعتقادی را نداشته باشد.
- ۵- اگر فردی شناخت و دانش عمومی یا حاصل از زندگی نداشته باشد با چه شرایطی روبه‌رو می‌شود؟ پاسخ: اگر فردی در زندگی خود شناخت حاصل از زندگی نسبت به پدیده‌های اطراف نداشته باشد مجبور است که خود تجربه کند و کسب تجربه با دشواری‌های زیادی او را روبه‌رو می‌سازد. با افزایش تدریجی و روبه‌رو شدن با پدیده‌های اجتماعی، ذخیره دانشی افراد افزایش پیدا میکند دانش عمومی گسترده‌ترین بخش ذخیره دانشجویی ما میباشد.
- ۶- منظور از دانش علمی چیست؟ پاسخ: مطالعه و اندیشه دقیق و عمیق در دانش عمومی که توسط متخصصین به دست می‌آید دانش علمی است
- ۷- دانش علمی چه آثار، نتایج و پیامدهایی در جامعه از خود به جای می‌گذارد؟ (تاثیر دانش علمی بر شناخت عمومی جامعه چیست؟) پاسخ: ۱- می‌تواند از شناخت عمومی دفاع کند ۲- شناخت علمی می‌تواند دانش عمومی را غنی‌تر و عمیق‌تر سازد ۳- با بروز مشکلات زندگی شکل می‌گیرد و رشد می‌کنند. (یعنی وقتی مشکلی در زندگی وجود داشته باشد و طرح مسئله شود محقق نسبت به آن فرضیه‌سازی می‌کند و به دنبال اثبات یا رد عوامل موثر بر آن پدیده برمی‌آید و موجب می‌شود که دانش رشد کند.)

۸- اگر در جامعه تعارضی بین دانش عمومی و دانش علمی به وجود آید چه روی میدهد؟ پاسخ: به دو صورت ممکن است که با این پدیده روبرو شوند ۱- بخشی از ذخیره دانشی به نفع بخشی دیگر از دستاوردهای خود دست بردارد. (دانش علمی به علت مخالفت دانش عمومی عقب نشینی کند مانند عقب نشینی گاليله از دیدگاه خود در دادگاه) ۲- ممکن است که ایده های جدیدی به وجود آید و دانش علمی گسترش یابد و وارد ذخیره دانشی بشر شود.

۹- یادگیری دانش عمومی از کدام مرحله زندگی انسان شروع میشود و تا چه زمانی ادامه می یابد؟ پاسخ: یادگیری انسان از دوره جنینی (در ماه های پایانی دوره جنینی) شروع می شود و تا زمان مرگ می تواند ادامه داشته باشد

۱۰- دانش علمی از چه ویژگی هایی برخوردار است؟ پاسخ ۱- دانش علمی دقیق، جزئی و عمیق است ۲- دانش علمی روشمند و هدفمند است ۳- دانش علمی توسط متخصصین به دست می آید

۱۱- تعدادی از مسائل و مشکلات زندگی اجتماعی انسان ها که می تواند اسباب تحقیقات و دانش علمی را فراهم کند و دانش علمی را گسترش دهد را نام ببرید. پاسخ: مسائلی مانند نا امنی، اعتیاد، آلودگی هوا، بحران آب ترافیک، بیکاری، فقر، نابرابری، قانون گریزی، بحران هویت، بحران اخلاقی بحران آگاهی می تواند از این موارد باشد

۱۲- جهان های اجتماعی مختلف بر اساس هویت فرهنگی خود چه نوع تعاریفی از دانش علمی ارائه می کنند؟ پاسخ: جهان متجدد بر اساس هویت دنیوی خود فقط علم تجربی را دانش علمی می دانند در حالی که در جهان معنوی علوم عقلانی و وحیانی نیز جز دانش علمی محسوب می شود.

۱۳- اگر رویکرد صرفاً حسی و تجربی جهان متجدد وارد جوامعی شود که به علوم عقلانی و وحیانی اعتقاد دارند چه روی می دهد؟ پاسخ: در این صورت موجب به وجود آمدن تعارضات می شود ارتباط دوسویه دانش عمومی و دانش علمی قطع می شود دانش علمی از رشد و رونق لازم باز می ماند و توان لازم برای حل مسائل و مشکلات دانش آموزی را از دست میدهد

۱۴- برای اینکه نظام علمی کشور ما هم سو با هویت فرهنگی ما پاسخگوی مسایل و مشکلات جامعه خودمان باشد و از سوی دیگر در گشودن مرزهای دانش علمی به روی جهانیان مشارکت داشته باشد چه پیشنهاداتی دارید؟ پاسخ پیشنهاد می کنیم که برای انجام دانش علمی علاوه بر روش های حسی و تجربی از روش های وحیانی عقلانی و شهودی و خرد ورزانه نیز استفاده شود چون برخی از پدیده های اجتماعی جامعه ایران به گونه ای هستند که نمی توانیم صرفاً آنها را از طریق مشاهده و ثبت رفتار بررسی کنیم.

۱۵- آیا کنش های روزمره ما نیازمند آگاهی است؟ پاسخ: بله رفتارهای روزمره ای همانند راه رفتن و غذا خوردن، تلفن زدن نیز نیازمند آگاهی و دانشی خاص است.

۱۶- برای اینکه نظام علمی کشور ماهمسوباهویت فرهنگی ما پاسخگوی مشکلات جامعه باشد و درگشودن مرزهای علمی به روی جهانیان مشارکت داشته باشد چه پیشنهادهاتی دارید؟ پاسخ: به پژوهش هایی با موضوعات بومی و منطقه ای اهمیت بیشتری داده شود. در مراحل انجام پژوهش های علمی به رویکردهای شناخت عمومی جامعه ایران و فرهنگ ایرانی - اسلامی توجه بیشتری صورت گیرد.

۱۷- درباره رابطه دانش عمومی و دانش علمی چه دیدگاه هایی وجود دارد؟ پاسخ: ۱- دانش علمی فقط تجربی و حسی است و تنها دانش معتبر است و نباید دانش عمومی وارد حیطه دانش علمی شود. ۲- همه دانش ها، دانش حاصل از زندگی هستند. پایه و اساس هرگونه دانشی دانش عمومی است. و مرزی بین دانش علمی و عمومی وجود ندارد. ۳- دانش عمومی بی اعتبار نیست. دانش علمی ریشه در دانش عمومی دارد. این دو شناخت متقابل هستند. دانش علمی شامل موارد فراتجربی مانند دانش های عقلانی و وحیانی نیز می شوند.

سوالات درس دوم جامعه شناسی ۳ همراه با پاسخ تشریحی

۱- علوم اجتماعی را تعریف کنید پاسخ: مجموع دانش هایی که اجتماعات انسانی را از نظر اثرگذاری و اثرپذیری بر کنش ها و زندگی اجتماعی به صورت علمی مطالعه می کند.
تعریف دیگر علوم اجتماعی عبارت است از: مجموعه دانش هایی که پدیده های اجتماعی را به صورت علمی مورد مطالعه قرار می دهد.

۳- موضوع مطالعه علوم انسانی، علوم اجتماعی، علوم طبیعی چیست؟ پاسخ: در علوم طبیعی، بررسی پدیده های طبیعی که مستقل از اراده انسان ها است. در علوم انسانی، بررسی کنش های انسانی و پیامدهای آن است. در علوم اجتماعی، کنش های اجتماعی و پیامدهای آن است.

۴- رابطه علوم اجتماعی با علوم انسانی چگونه است؟ علوم انسانی کلیه کنش های آگاهانه و ارادی انسان را در بر می گیرد ولی علوم اجتماعی فقط شامل کنش های اجتماعی انسان است. پس علوم اجتماعی زیرمجموعه علوم انسانی قرار می گیرد.

۵- برای هر یک از علوم طبیعی، علوم انسانی، علوم اجتماعی مثال بزنید. پاسخ: علوم طبیعی: فیزیک، شیمی، ریاضی، زیست شناسی، زمین شناسی، جغرافیای طبیعی. علوم انسانی: اخلاق، روان شناسی، هنر، الهیات، عرفان علوم اجتماعی: جامعه شناسی، مردم شناسی، حقوق، تاریخ، جغرافیای انسانی، اقتصاد، سیاست

۶- فواید علوم طبیعی را نام ببرید پاسخ ۱- شناخت قوانین طبیعت، پیش بینی و پیشگیری حوادث طبیعی ۲- تسلط بر طبیعت ۳- رهاسازی انسان از محدودیت های طبیعت

۷- فواید علوم انسانی و علوم اجتماعی را بنویسید. پاسخ: ۱- شناخت و فهم معانی کنش های انسان و پیامدهایش ۲- شناسایی عوامل موثر بر کنش های انسان ۳- پیش بینی کنش های انسان و پیامدهای

کنش ها جهت پیشگیری ۴- نقد کنش های ناپسند انسان ها ۵- رها سازی انسان ها از کنش های ناپسند ۶- آموزش شیوه های صحیح استفاده از علوم طبیعی و ابزاری

۷- فواید علوم اجتماعی را بنویسید پاسخ: ۱- شناخت پدیده های اجتماعی ۲- پیش بینی آثار و پیامدهای پدیده های اجتماعی ۳- کشف نظم و قواعد جهان اجتماعی و جلوگیری از آسیب های احتمالی ۴- فراهم ساختن زمینه فهم متقابل انسان ها و جوامع مختلف و افزایش همدلی و همراهی ۵- ایجاد ظرفیت داوری درباره ارزش ها و هنجارهای اجتماعی و نقد و اصلاح آنها ۶- ایجاد ظرفیت داوری درباره علوم طبیعی و فناوری ها

۸- چرا علوم اجتماعی از علوم طبیعی از اهمیت بیشتری برخوردار است؟ پاسخ: زیرا علوم اجتماعی درباره فرصت ها و محدودیت های فناوری آگاهی و داوری می کند و به آنها کمک می کند که از طبیعت و علوم طبیعی به شیوه صحیح استفاده کنند.

۹- علم جامعه شناسی را تعریف کنید پاسخ: ۱- جامعه شناسی علم شناخت کنش های اجتماعی است. ۲- جامعه شناسی علم شناخت ساختار اجتماعی است.

۱۰- انواع جامعه شناسی را توضیح دهید پاسخ: ۱- جامعه شناسی خرد، مطالعه کنش های اجتماعی و سایر پدیده های خرد مانند مطالعه نقش ها، هنجارها، نمادها، مد گرایی و مطالعه گروه های کوچک مثل گروه های شغلی ۲- جامعه شناسی کلان، مطالعه ساختار اجتماعی و سایر پدیده های کلان است. مانند مطالعه نهادهای اجتماعی و اثراتی که این نهادها بر یکدیگر دارند می توانید مثالی در این خصوص مطرح کنیم مانند تأییراتی که نهاد آموزش بر نهاد اقتصاد و متقابلاً اقتصاد بر آموزش می گذارد.

۱۱- بر چه اساسی جامعه شناسی به حوزه ها و رویکردهای متفاوتی تقسیم شد پاسخ: بر اساس دوری و نزدیکی به علوم طبیعی (یعنی تا چه حدودی از روش های حسی و تجربی استفاده می کنند)

۱۲- علوم اجتماعی دارای چه شاخه های تخصصی می باشد؟ پاسخ: تاریخ: کنش های انسان در گذشته را مورد مطالعه قرار می دهد. اقتصاد: از کنش های مادی انسان و چگونگی استفاده از منابع و انتخاب های انسان سخن می گوید. علم زبان شناسی: از مطالعه و بررسی زبان و چگونگی برقراری ارتباط بین انسان ها سخن می گوید. علم جمعیت شناسی: از حرکات جمعیت مانند افزایش یا کاهش جمعیت یا مهاجرت سخن می گوید. علم حقوق: از قواعد، مقررات و انتظارات متقابل بین انسان ها سخن می گوید. علم جغرافیای انسانی: از رابطه متقابل انسان با طبیعت صحبت می کند. علم مردم شناسی: از آداب و رسوم، سنت ها و روابط بین اقوام و گروه ها صحبت می کند. علم باستان شناسی: از بررسی آثار و ابزارها جا مانده از انسان ها در کنش ها و تعامل های گذشته صحبت می کند. علم سیاست: از قدرت و چگونگی ارتباط قدرت با سایر پدیده های اجتماعی صحبت می کند. علم مدیریت: از چگونگی بهره برداری از منابع و نیروی انسانی صحبت می کند...

۱۳- در کشور ما بسیاری از مدیران ارشد که برنامه‌ریزی برای کشور از وظایف آنهاست فارغ التحصیل و دانش آموخته علوم انسانی نیستند این موضوع چه پیامدها و آثاری برای جامعه ما دارد؟ پاسخ: این پدیده موجب می‌شود که برنامه‌ریزان ارشد ما از پدیده کنش‌های اجتماعی و انسانی آگاهی لازم رانداشته باشند و در تصمیمات خود دچار خطاهای بزرگی شوند.

۱۴- این پدیده که امروزه فناوری بر زندگی بشر سیطره یافته است و به جای اینکه انسان توسعه فناوری را هدایت و راهبری کند فناوری زندگی انسان‌ها را کنترل میکند چه پیامدها و نتایجی برای جامعه دارد؟ پاسخ: در این صورت موجب می‌شود که خلاقیت‌ها در جامعه کم شود و افراد نتوانند برای پیشرفت جامعه نوآوری‌های داشته باشند و تفکر واگرا در جامعه به وجود نمی‌آید و همه به نوعی تحت سیطره فناوری قرار می‌گیرند. و سبک زندگی انسانها ماشینی می‌شود.

۱۵- بین رشته‌های علوم اجتماعی کدام رشته از آینده شغلی بهتری می‌تواند برخوردار باشد؟ پاسخ: در حال حاضر به نظر می‌رسد که رشته روانشناسی اجتماعی و رشته حقوق بیشتر از سایر رشته‌ها نزد جوانان از اعتبار بیشتری برخوردار است.

۱۶- آیا ملاک دیگری غیر از آینده شغلی برای مقایسه رشته‌های علمی وجود دارد؟ پاسخ: بله می‌توانیم به جز آینده شغلی به پدیده‌هایی مانند آرامش روحی روانی، میزان ارتباط اجتماعی افراد با جامعه، اعتماد به نفس و حس خود شکوفایی که می‌تواند به یک فرد بدهد توجه کنیم.

۱۷- چرا پیش بینی و بررسی پدیده‌ها در علوم اجتماعی پیچیده تر و سخت تر از علوم طبیعی است؟ پاسخ: به سبب آگاهانه و ارادی بودن کنش‌ها و سایر پدیده‌های اجتماعی و تنوع آنها

۱۸- شناخت قواعد زندگی چه تأثیراتی در فعالیت‌های اجتماعی و زندگی ما دارد؟ پاسخ: شناخت قواعد زندگی موجب می‌شود که ما بتوانیم از فرصت‌های پدیده‌های اجتماعی برخوردار شویم و از آسیب‌های احتمالی که در زندگی ممکن است به وجود آید در امان باشیم

۱۹- علوم اجتماعی و علوم طبیعی به جز تفاوت در روش‌های جمع‌آوری اطلاعات و تحلیل آنها چه تفاوت‌های دیگری می‌توانند با یکدیگر داشته باشند؟ پاسخ: علوم اجتماعی دارای ظرفیت داوری ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی و همچنین نقد و اصلاح ارزش‌ها و هنجارها است و فرصت موضع‌گیری مناسب را برای دانشمندان فراهم می‌کند.

۲۰- ظرفیت داوری در علوم اجتماعی چگونه است؟ پاسخ: ۱- علوم اجتماعی ظرفیت داوری درباره ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی همچنین نقد و اصلاح آنها را دارند ۲- علوم اجتماعی ظرفیت داوری درباره علوم طبیعی و فناوری حاصل از آن را هم دارند.

۲۱- فلسفه و متافیزیک جزء کدام دسته از علوم قرار دارند؟ پاسخ: فلسفه قواعد هستی شناسانه (قانون علیت بودن پدیده ها) را مطرح می کند. بنابراین فلسفه خود دانش مستقلی است.

۲۱- منظور از دانش های ابزاری چیست؟ پاسخ: علوم طبیعی و فناوری حاصل از آنها ابزار تسلط انسان بر طبیعت و رهاسازی او از محدودیت های طبیعی هستند بنابراین به این علوم طبیعی و فناوری های حاصل از آن دانش های ابزاری می گویند.

۲۲- چرا علوم انسانی را علوم تفهیمی می نامند؟ پاسخ: به دلیل این که به فهم معانی کنش های انسان ها می پردازند.

۲۳- چرا علوم انسانی را علوم انتقادی می نامند؟ پاسخ: به دلیل این که به انتقاد از کنش های ناپسند آدمیان می پردازند.

پرسش های درس سوم از کتاب جامعه شناسی ۳ همراه با پاسخ

۱- چرا ما بی نظمی را بیشتر می بینیم و نظم را کمتر مشاهده می کنیم؟ پاسخ: زیرا معمولاً ما به نظم عادت کرده ایم نه به بی نظمی

۲- منظور از آشنایی زدایی در جامعه شناسی چیست؟ پاسخ: یعنی از دید یک فرد غریبه به موضوعات آشنا و روزمره اطراف خود نگاه کنیم و به عبارتی دیگر گذر از خود میان بینی یعنی از دریچه عینک دیگران به جهان نگاه کنیم و با رویکرد دیگران با جهان روبرو شویم. مثلاً ممکن است اسباب بازیهای یک کودک که در اتاق از نظر ما به هم ریخته است از نظر خود او دارای یک نظم و هماهنگی باشد و از نظر ما بی نظمی وجود دارد در حالی که از نظر او کاملاً نظم وجود دارد.

۳- آیا می توانید نمونه هایی از نظم های پنهان زندگی خود و دیگران را مثال بزنید پاسخ: ولی بسیاری از فعالیت های روزمره ما دارای ویژگی های منظمی است که به طور معمول به آنها توجه نمی کنیم. مثلاً تغذیه، رژیم غذایی، سبک خوابیدن، زمان و مکان خواب، نوع پوشش، سبک آشپزی این ها از جمله مواردی هستند که دارای نظم های پنهان هستند. راه رفتن معمولی ما یا صدای اذان هر کدام از اینها دارای قواعدی است که البته به علت تکرار و روزمره بودن معمولاً از نظر ما دور مانده است. در آشپزی ترتیب وارد کردن مواد خوراکی و میزان ترکیب آنها کمی به هم بخورد، مزه، رنگ، طعم و بوی مورد نظر آشپز حاصل نمی شود. پس آشپزی و رژیم های غذایی ما نیز دارای منظمی است ولی از نظرها پنهان مانده است

۴- منظور از نظم اجتماعی و بی نظمی چیست؟ و چگونه برقرار می شود؟ پاسخ: قرار گرفتن پدیده های اجتماعی در جای خود طبق قواعد اجتماعی پذیرفته شده جامعه نظم اجتماعی است. خروج از انتظارات و قواعد اجتماعی پذیرفته شده جامعه موجب بی نظمی است. نظم اجتماعی در نتیجه قواعدی برقرار می شود که ما انسانها برای باهم زندگی کردن پذیرفته ایم.

۵- نظم اجتماعی چه اثرات و نتایجی در جامعه دارد؟ پاسخ: ۱- پیش بینی رفتار دیگران ۲- فراهم ساختن امکان همکاری با دیگران یعنی مشارکت اجتماعی. ۳- شناخت توقعات و انتظارات دیگران

۶- چرا اغلب ما می دانیم که باید از راننده تاکسی، پلیس، پزشک و همسایه انتظار چه رفتاری رداشته باشیم؟ پاسخ: چون بر اساس نظم اجتماعی که آن را مشاهده می کنیم می توانیم این پیش بینی را داشته باشیم.

۸- شما وضعیت قانون گرایی و قانون گریزی در جامعه ایران را چگونه ارزیابی می کنید؟ پاسخ: متأسفانه به دلایل مختلف در ایران قانون گرایی در جایگاه مناسبی قرار ندارد. می توانیم دلایل گوناگونی را برای قانون گریزی در جامعه ایران نام ببریم. از جمله: ۱- عدم آگاهی مردم نسبت به قانون و چگونگی اجرای آن ۲- عدم امکانات مناسب: مثال: در نظر بگیرید که ما بیمار بدحال قلبی به صورت اورژانسی داریم و در حال نزدیک شدن به بیمارستان هستیم ولی متأسفانه پارکینگی در آن نزدیکی نیست و ما مجبور می شویم که در جایی پارک کنیم که از نظر قانون خلاف باشد ولی برای نجات جان همراهمان مجبور به این کار خلاف هستیم. ۳- تراکم فعالیت های نقش، ممکن است که موجب فراموشی و کنار گذاشتن موقت مقررات شود. ۴- نافرمانی مدنی و مخالفت اجتماعی با قانون و قانونگذار نیز گاهی ممکن است که موجب قانون گریزی افراد در جامعه شود.

۹- آیا زندگی اجتماعی فقط با قوانین رسمی سازمان می یابد یا قواعد دیگری هم وجود دارد؟ آیا می توانید برخی از این قواعد غیر رسمی را نام ببرید؟ پاسخ: بله می توانیم از عرف، هنجارهای اجتماعی نانوشته جامعه، آداب و رسوم اجتماعی نام ببریم.

۱۰- ساختار اجتماعی را تعریف کنید؟ پاسخ: چگونگی ارتباط پدیده های اجتماعی با یکدیگر. یا چگونگی تعریف اجزای پدیده ها و روابط بین آنها را ساختار اجتماعی می گویند.

۱۱- با مثالی مفهوم ساختار اجتماعی را توضیح دهید: پاسخ مثلاً ساختار اجتماعی دو خانواده می تواند متفاوت باشد مثلاً خانواده الف خانواده ای است که سرپرست پدر است و بیشتر به صورت مردسالاری اداره می شود و در خانواده ای دیگر سرپرست مادر است و فرزند سالاری یا زن سالاری حاکم است. مثال دیگر می توان گفت ساختار اجتماعی دبستان با ساختار اجتماعی دبیرستان تفاوت دارد در این دو مدرسه نقش ها و دیگر پدیده های اجتماعی با یکدیگر تفاوت دارند و شکل رابطه بین معلم و دانش آموز و سایر نقش ها می تواند متفاوت باشد.

۱۲- نظام اجتماعی چیست؟ تعریف کنید: پاسخ: مجموعه ای از پدیده های اجتماعی مرتبط و متقابل که در جهت رسیدن به هدفی دارای ساختار اجتماعی پویا هستند. مثلاً مدرسه شما یک نظام اجتماعی است که از

اجزای مختلفی مانند نقش معلم، دانش آموز مدیر و پدیده‌هایی مانند برنامه درسی، امتحانات، کلاس، ... تشکیل شده است که همگی در جهت هدف تعلیم و تربیت با یکدیگر رابطه متقابل دارند.

۱۳- منظور از این که نظام اجتماعی یک ساختار اجتماعی پویا چیست؟ مثال بزنید: پاسخ: یعنی نظام اجتماعی از مجموعه‌ای از پدیده‌هایی تشکیل شده که این پدیده‌ها بر یکدیگر اثر می‌گذارند و از یکدیگر اثر می‌پذیرد. مثلاً روابط معلم و دانش آموز بر روابط مدیر و معاون اثر می‌گذارد روابط معلمین با یکدیگر بر روابط دانش آموزان بر یکدیگر اثر می‌گذارد. برنامه امتحانی بر برنامه کلاسی مدرسه، روابط دانش آموزان با یکدیگر و معلم همگی می‌تواند به نوعی بر یکدیگر اثر گذار و اثر پذیر باشند.

(مثلاً ما در کلاس‌مان دانش‌آموزی داریم که همیشه نیم ساعت دیر می‌آید و حواس معلم و بقیه دانش آموزان را پرت میکند و معلم مجبور می‌شود که او را به دفتر ارجاع دهد و خانواده و مدرسه و بقیه به نوعی درگیر این رابطه شوند.)

۱۴- آیا نظام اجتماعی میتواند در خود تغییراتی به وجود آورد؟ پاسخ: بله نظام اجتماعی علاوه بر اینکه می‌تواند در خود تغییراتی به وجود آورد می‌تواند محیط خود را نیز تغییر دهد مثلاً در یک نظام اجتماعی از منابع تجدید ناپذیر به صورت روزافزونی برداشت شود و این موجب می‌شود که به تدریج محیط آن نظام اجتماعی دچار کمبود منابع انرژی شود. یا رشد بی‌رویه جمعیت می‌تواند اثرات اقتصادی اجتماعی سیاسی و فرهنگی از خود در نظام اجتماعی به جای بگذارد.

۱۵- نظام اجتماعی با یک موجود زنده چه شباهت‌هایی دارد؟ پاسخ: نظام اجتماعی همانند یک موجود زنده تلاش می‌کند با تغییر در خود و محیط، نیازهای خود را تامین کند و خود را در بلند مدت حفظ نماید.

۱۶- یک نظام اجتماعی برای تداوم خود چه نیازهایی را باید تامین کند؟ و از چه ساز و کارهایی باید استفاده کند؟ پاسخ: ۱- داشتن هدف برای اعضا و اجزا ۲- تعریف وظایف و حقوق هر یک از اجزا و پدیده‌های نظام (روابط متقابل) ۳- نظم و هماهنگی در ساختار اجتماعی

۱۷- منظور از هم تغییر چیست؟ مثال بزنید: پاسخ: گاهی تغییر در یک پدیده اجتماعی با تغییر در پدیده دیگر همراه است این دو پدیده را هم تغییر می‌گویند. یعنی می‌توان تغییرات یکی از آنها را به کمک تغییرات دیگری توضیح داد. مثلاً: میزان مطالعه دانش آموز و نمره‌ای که کسب می‌کند. رابطه بین قیمت و تقاضای کالا یا رابطه قیمت و عرضه کالا

۱۸- آیا میان بیکاری در کشور و عواملی مانند میزان دانش، مهارت، رکود اقتصادی، ناتوانی اقتصادی و مواردی از این قبیل رابطه وجود دارد؟ آیا این روابط را می‌توان مشاهده و با روشهای کمی مطالعه کرد؟ پاسخ: بله، قطعاً بین این عوامل رابطه معناداری وجود دارد و می‌توانیم بخش عمده‌ای از این پدیده‌ها را

به صورت مشاهده و روش های کمی و آماری محاسبه و پیش بینی و اندازه گیری کرد. که در علم اقتصاد این چنین است.

۱۹- منظور از تبیین چیست؟ پاسخ: بیان دلایل و چرایی به وجود آمدن یا از بین رفتن یک پدیده تبیین است. مثلاً افزایش رکود اقتصادی موجب افزایش بیکاری در جامعه می شود.

۲۰- دلایل گرایش به تبیین در اوایل قرن نوزدهم چیست؟ پاسخ: پیشرفت علوم طبیعی و تسلطی که بر طبیعت ایجاد شد و موجب محدود دانستن دانش علمی به دانش صرفاً تجربی وحسی شد. (روابط علی صرفاً بر مبنای حس توضیح داده می شد.)

۲۱- جامعه شناسی تبیینی چه نوع رویکردی است؟ جامعه شناسی که پدیده های اجتماعی را همانند پدیده های طبیعی به صورت حسی و تجربی بررسی می کند و موضوع مورد مطالعه اش واقیت های اجتماعی هستند. واقعیت های اجتماعی از طریق نگاه بیرونی، تجربی، حسی و صورتی قابل ردیابی و بررسی هستند.

۲۲- چرا اگوست کنت (بنیانگذار جامعه شناسی) ابتدا این علم را فیزیک اجتماعی نام گذاری کرد؟ چون جامعه شناسی در آغاز شکل گیری خود سعی کرد به علوم طبیعی به ویژه فیزیک نزدیک شود و همان گونه که در فیزیک می توان به تبیین پدیده های حسی پرداخت در جامعه شناسی نیز روابط بین پدیده ها به صورت حسی و تجربی تبیین شوند.

۲۳- چرا جامعه شناسان علاقه مند به بررسی تشابه جامعه با پدیده هایی مانند ماشین و انسان هستند؟ پاسخ: به سبب موفقیت های دانشمندان علوم طبیعی، عده ای از جامعه شناسان علاقه مند شدند تا شباهت های جامعه و پدیده هایی همچون ماشین و بدن انسان را برجسته کند و نظم جامعه را همانند این نظم میان اعضای بدن بدانند. اجزایی که با نظم خاصی در کنار هم قرار گرفتند همان گونه که در بدن انسان یا ماشین اجزا با نظم خاصی کنار هم قرار گرفته اند.

۲۴- جامعه شناسی تبیینی دارای چه اصول و نکاتی است؟ پاسخ: ۱- تشبیه جامعه به یک بدن یا ماشین ۲- نظم مکانیکی ۳- شناخت پدیده های اجتماعی همانند پدیده های فیزیکی و کنترل آنها و برقراری نظم از پیش تعیین شده ۴- استفاده از روش های علوم طبیعی در بررسی نظم اجتماعی و علوم اجتماعی

۲۵- چه نقدهایی بر جامعه شناسی تبیینی وارد است؟ پاسخ: ۱- نادیده گرفتن اراده انسانها و انسان را غیر فعال دانستن (یعنی پدیده های اجتماعی یک نظام اجتماعی همانند اجزاء یک ماشین می باشد) ۲- مغلوب شدن انسان در برابر جامعه، در حالی که آنها می خواستند انسان را بر جامعه مسلط کنند ۳- نگاه تک خطی به پیشرفت جامعه (یعنی همه جوامع مسیر واحدی را در طول تاریخ طی می کنند) ۴- توجه بر مناسبات بیرونی و مشاهدات (یعنی تنها منبع شناخت مشاهدات و مناسباتی که در بیرون دیده می شود است.)

۲۶- انسان در دیدگاه تبیینی چگونه موجودی است؟ پاسخ: انسان در دیدگاه تبیینی صرفاً یک موجود طبیعی پیچیده تر از سایر موجودات طبیعی دانسته می شود در حالیکه انسان ها با موجودات طبیعی تفاوت های بنیادین دارند.

۲۷- جامعه شناسان تبیینی تفاوت میان جوان مختلف را چگونه می دیدند؟ پاسخ: پوزیتیویست ها تفاوت جوامع را تنها تفاوت کمی می دیدند از نظر آنها برخی جوامع از برخی دیگر پیچیده ترند در رفع نیازهای خود توانا ترند و به همین دلیل پیشرفته ترند.

۲۸- بریکسان دانستن طبیعت و جامعه چه انتقاداتی وارد است؟ پاسخ: انسان را به پیچ و مهره های نظم اجتماعی تقلیل می دهد در حالی که جامعه بر خلاف طبیعت محصول و مخلوق کنش های انسان هاست و بود و نبود آن وابسته به انسان است و انسان را این دیدگاه مغلوب جامعه خود می سازد و نمیتوان انسان را صرفاً یک موجود طبیعی پیچیده تر از سایر موجودات دانست.

۲۹- چه تفاوت های مهمی میان جامعه و موجودات طبیعی وجود دارد؟ آیا می توان این ویژگی های متفاوت را با روش علوم طبیعی توضیح داد؟ آیا این تفاوت های بنیادی رویکرد های دیگری را برای توضیح نظم اجتماعی ضروری نمی سازند؟ پاسخ: جامعه انسانی از پدیده های تشکیل شده است که آگاهانه با اراده هدفدار معنا دار هستند در حالی که موجودات طبیعی از اراده و آگاهی برخوردار نیستند. وقتی با موجوداتی روبه رو هستیم که فاقد اراده و آگاهی هستند می توانیم آنها را با روش های کمی محاسباتی بیرونی و فیزیکی اندازه گیری بررسی مقایسه و سنجش کرد ولی وقتی که ما با جامعه ای که دارای کنش های آگاهانه و ارادی است نمی توانیم صرفاً با مشاهده بیرونی و اندازه گیری های طبیعی و کمی آنها را بررسی کنیم. بنابراین نظم اجتماعی انسان ها کاملاً متفاوت از نظم بین پدیده های طبیعی است و باید از مشاهده صرفاً بیرونی دست برداریم و به فهم روابط و عمق انگیزه ها و آگاهی های درونی پی ببریم.

۳۰- جامعه شناسی تبیینی چیست و دارای چه ویژگی هایی است؟ پاسخ: این جامعه شناسی پدیده های اجتماعی را مانند پدیده های طبیعی مورد بررسی و اثبات قرار می دهد ویژگی های این نوع جامعه شناسی عبارتند از: ۱- روش مطالعه آنها همانند علوم تجربی حسی، تجربی و کمی است ۲- به دنبال شناخت نظم موجود در جامعه هستند همانند نظم موجود در طبیعت ۳- با شناخت نظم اجتماعی به انسان ها قدرت پیش بینی، پیشگیری و کنترل جامعه را میدهد

۳۱- ویژگی اصلی روش جامعه شناسی تبیینی چیست پاسخ: در جامعه شناسی تبیینی روش مطالعه طبیعت و جامعه یکسان دانسته می شود.

۳۲- چگونه جامعه شناسی تبیینی و در چه زمانی به وجود آمد پاسخ: در قرن نوزدهم که اروپا دچار تغییر و تحولات زیادی شده بود و خصوصاً فرانسه با انواع ناملازمات اجتماعی روبرو بود آگوست کنت بنیانگذار جامعه شناسی به دنبال این بود که با به وجود آوردن دانش اجتماعی جدیدی بتواند آینده را پیش بینی

کند و نظم اجتماعی را برای جامعه تعریف کند. او ابتدا این دانش جدید را فیزیکی اجتماعی نامید سپس نام آن را به جامعه شناسی تغییر داد. مهمترین خصوصیت این جامعه شناسی استفاده از روش های حسی و تجربی همانند دانش های ابزاری و طبیعی بود.

۳۳- جامعه شناسی تبیینی جامعه و نظم اجتماعی را چگونه توضیح می دهد؟ پاسخ: نظم اجتماعی رابراساس مناسبات بیرونی و قراردادهای اجتماعی ناشی از ترس و اجبار بررسی می کند.(کنترل اجتماعی را نوعی زور و اجبار که افراد را وادار به پذیرش نقش ها می کند می دانند).

۳۴- نمونه ای از تحقیقات تبیینی درعلوم انسانی بنویسید. پاسخ : لمبروزو انسان شناس و جرم شناس ایتالیایی در تحقیقاتی درباره رفتار جنایی بابررسی مجرمه ها،اسکلت ها و اشیای متعلق به مجرمان وویژگی های ظاهری (واقعیت های صوری موجود) وجسمانی درصد تعیین مجرم بودن یا مجرم نبودن افراد برآمد.

سوالات درس چهارم جامعه شناسی ۳ پایه دوازدهم

۱- پدیده های اجتماعی چگونه به وجود می آیند؟ پاسخ: پدیده های اجتماعی با کنش های اجتماعی انسان ها به وجود می آیند و برقرار می شوند.

۲- با ذکر یک مثال توضیح دهید که چگونه ما باکنش های اجتماعی خود در حفظ وضع موجود یا تغییر در آن اثرمی گذاریم؟ پاسخ: مثلاً در نظام اجتماعی دبیرستان ، ما با میزان مطالعه و درس خواندن و شیوه ارتباطی که با معلمین و مسئولان مدرسه داریم می توانیم در حفظ وضع موجود مدرسه ، یا ایجاد تغییر (پیشرفت ، یا پسرفت) مدرسه تاثیر گذار باشیم. وقتی معلم و دانش آموز هر دو حداکثر تلاش خود را به کار گیرند مسلماً موفقیت های بیشتری حاصل می شود ولی اگر یکی از این دو در فعالیت های خود با کاستی روبرو شود مسلماً در فعالیت مقابل نیز اثرگذار خواهد بود و از رسیدن به اهداف متعالی نظام اجتماعی خود باز می ماند. یا مثلاً یک کارمند که با گرفتن رشوه، اختلاس ، کم کاری و..... موجب نارسایی ها وعدم تحقق اهداف اداره خودمی شود.

۳- نارسایی های نظام اداری ما ناشی از چیست؟ پاسخ: نظام اداری کشور ما نارسایی هایی دارد و فرصت ها و محدودیت هایی را برای کنشگران ایجاد می کند که این کنشگران ،مدیران، کارکنان، قانونگذاران و مراجعان هستند که رفتار هر یک موجب ،نظم وهماهنگی نظام(حفظ وضع موجود)یا تغییروتحول درآن می شود.

۴- آیا ساختارهای اجتماعی مسلط و تغییر ناپذیرند؟ پاسخ: خیر. ساختارهای اجتماعی باکنش های اجتماعی افراد تحقق پیدا می کند و اگر افراد یک نظام اجتماعی در کنش های خود تغییر ایجاد کنند ساختار اجتماعی نیز تغییر می کند.

۵- چگونه ممکن است ساختار اجتماعی دچار تغییر شود؟ پاسخ: ۱- با تغییر ارزش های اجتماعی ۲- با تغییر کنش های اجتماعی افراد جامعه ۳- با داشتن انگیزه برای تغییر نظم موجود ساختار اجتماعی تغییر می کند. ۴- با وجود ارزش ها و آرمان های والا جهت تغییر ساختار اجتماعی

۶- انسان ها علاوه بر اجرای نظم اجتماعی چه تاثیراتی در نظم و ساختار اجتماعی دارند؟ پاسخ: انسان ها صرفاً مجریان نظم نیستند بلکه قادرند با توجه به آرمان ها و ارزش های خود نظم اجتماعی را تغییر دهند و از مشکلات احتمالی ساختار اجتماعی بکاهند. به هر میزان که این آرمان ها و ارزش ها والا تر و انگیزه افراد برای تحقق بخشیدن به آنها قوی تر باشد تغییر مهمتری ایجاد خواهد شد.

۷- چرا تاجری که مشکلات زیادی را در رابطه با فعالیت تجاری اش تحمل می کند انگیزه زیادی برای تغییر وضعیت موجود نداشته است؟ پاسخ: برای حفظ منافع اقتصادی اش

۸- عامل مهمی در تغییر وضع موجود و تغییر ساختار اجتماعی چیست؟ پاسخ: آرمانها و ارزشهای والا همراه با انگیزه جهت تحقق بخشیدن به آنها

۹- چرا کنش انسان را نمی توان فقط با روش تجربی تحلیل کرد؟ پاسخ: زیرا کنش انسان آگاهانه و معنا دار است و اگر چه حس و تجربه از ابزارهای مهم شناخت علمی است اما روش تجربی توان فهم معانی کنش انسانها را ندارد.

۱۰- تمرکز رویکرد تبیینی بر چیست؟ و این تمرکز چه اثر و پیامد هایی دارد؟ پاسخ: رویکرد تبیینی بر آنچه مشاهده می شود تمرکز می کند و اغلب معنای کنش و آنچه درون انسان میگذرد را نادیده می گیرد. نادیده گرفتن کنش در زندگی اجتماعی انسان موجب خلاقیت زدایی ارزش زدایی معنا زدایی می شود.

۱۱- چرا و چگونه رویکرد تبیینی موجب خلاقیت زدایی انسان ها می شود؟ پاسخ: رویکرد پوزیتیویستی با تاکید بیش از اندازه بر نظم اجتماعی و یکسان دانستن نظم اجتماعی و نظم طبیعی، اراده و خلاقیت انسان ها را نادیده می گیرد. تاکید افراطی بر نظم اجتماعی سبب سرکوب روحیه خلاق انسانها و رعایت نظم بدون آگاهی از آرمانها و ارزشها می شود.

۱۲- تاکید افراطی تبیینی ها بر نظم اجتماعی چه اثراتی از خود به جای می گذارد؟ پاسخ: سبب می شود ۱- افراد بدون آنکه بدانند این نظم برای تحقق چه آرمانها و ارزشهای است صرفاً آن را رعایت می کنند ۲- موجب سرکوب روحیه خلاق انسان ها در بسیاری از عرصه ها مانند هنر، ارتباط و اندیشه می شود. ۳- مانع از این می شود که انسان از نظم موجود گامی فراتر گذارد.

۱۳- مفهوم قفس آهنین ماکس وبر تعبیری از کدام ویژگی رویکرد تبیینی است؟ پاسخ: تاکید افراطی بر نظم اجتماعی و سلطه ای که چنین نظمی جدا از انسان ها و نیازهای واقعی آنها دارد.

۱۴- چرا در جامعه شناسی تبیینی ارزش بودن مهربانی و فداکاری و ضد ارزش بودن کینه توزی و خودخواهی قابل فهم نیست؟ پاسخ: زیرا با استفاده از روشهای تجربی نمی توان گفت که مهربانی یک فضیلت اخلاقی و کینه توزی یک رذیلت اخلاقی است.

۱۵- چرا رویکرد تبیینی موجب ارزش زدایی می شود؟ پاسخ: چون کنش اجتماعی هدفدار است و اغلب کنش های انسان به دنبال تحقق ارزش های هستند که دیگران آنها را نمی توانند مشاهده کنند.

۱۶- در رویکرد تبیینی کدام کنش ها قابل توضیح نیستند؟ پاسخ: کنش های عاطفی، هنری، اخلاقی، مذهبی

۱۷- چرا رویکرد تبیینی موجب اخلاق گریزی می شود؟ پاسخ: کسانی که فقط روش های تجربی را معتبر می دانند با این کار ارزش های عاطفی اخلاقی و مذهبی جامعه را دچار اخلاق گریزی می کنند بزرگترین کشتار جهان در جنگ های جهانی اول و دوم و بمباران فاجعه آمیز هیروشیما و ناکازاکی نمونه هایی از آن هستند. و پیشرفتهای چشمگیر جهان غرب در حوزه صنعت و فضا به فراگیرتر و عمیق تر شدن فجایع انسانی و زیست محیطی منجر شده است.

۱۸- جامعه شناسان تبیینی دلایل اعتیاد جوانان و نوجوانان به استفاده از اینترنت و بازی های رایانه ای را چه میدانند؟ پاسخ: جامعه شناسان پوزیتیویست نشان داده اند که میان عواملی مانند میزان پرخاشگری، هیجان، خواب، وضعیت تحصیلات و تاهل، با اعتیاد به اینترنت و بازی های رایانه ای رابطه وجود دارد.

۱۹- چرا پاسخ جامعه شناسان تبیینی به عوامل اعتیاد و جوانان و نوجوانان به استفاده از اینترنت پاسخ صحیحی نیست؟ پاسخ: چون گرایش افراطی به بازی های رایانه ای و اینترنتی صرفاً عوامل قابل مشاهده مانند پرخاشگری، خواب، تحصیلات و نیست و معنای استفاده از این ابزار(مثلاً به روز بودن سرگرمی، آزادی و توانایی) و انگیزه می تواند در گرایش و اعتیاد جوانان موثر باشد که این عوامل قابل مشاهده نیستند.

۲۰- برای فهم انگیزه جوانان و نوجوانان باید از چه روشی استفاده کرد؟ پاسخ: برای فهم انگیزه جوانان و نوجوانان نمی توان از روش های تجربی استفاده کرد، بلکه باید همدلانه با جوانان همراه شد تا مسائل زندگی و آرزوهای آنها را فهمید و آنان را یاری داد البته همراهی همدلانه به معنی تایید کنشگران نیست بلکه به معنای نگاه کردن به مسائل آنها از منظر خودشان و تلاش برای فهم آنهاست. ما در جهان اجتماعی با افراد آگاه سر و کار داریم و لازم است با توجه به تفسیر آنها از خودشان به فهم همدلانه رفتار آنها دست پیدا کنیم.

۲۱- تاکید بیش از اندازه بر نظم اجتماعی چه اثراتی بر زندگی انسانها می گذارد؟ پاسخ: تاکید بیش از اندازه بر نظم اجتماعی به حذف اراده و خلاقیت، ارزش و اخلاق، آگاهی و معنا از زندگی اجتماعی می انجامد و شور زندگی را از انسان ها می گیرد.

۲۲- برای جلوگیری از بروز پیامدهای حذف اراده و خلاقیت، ارزش و اخلاق، آگاهی و معنا از زندگی اجتماعی، جامعه شناسان به چه رویکردی توجه کرده اند؟ پاسخ: برای جلوگیری از بروز چنین پیامدهایی کنش اجتماعی مورد توجه برخی جامعه شناسان قرار گرفت. نظریه پردازان کنش اجتماعی آگاهی و معناداری را مهمترین ویژگی کنش اجتماعی می دانند و زندگی اجتماعی انسان را با تأکید بر آگاهی و معنا مطالعه می کنند. این جامعه شناسان ویژگی های دیگر کنش یعنی اراده و ارزش را مهم می دانند ولی آنها را برخاسته از آگاهی و تابع آن می بینند. همین نگاه مسیر را برای عبور از جامعه شناسی پوزیتیویستی و روی آوردن به جامعه شناسی تفهیمی- تفسیری هموار ساخت.

۲۳- نوع الگوی مقاومت شهرآمرلی در کردستان چه بود؟ پاسخ: مقاومت فرهنگی (چون مردم شهر سرباز و نظامی نبودند) متناسب با موقعیت جغرافیایی و فرهنگی خود عمل کردند.

پرسش ها و پاسخ های در س ۵ جامعه شناسی ۳ پایه دوازدهم رشته ادبیات و علوم انسانی

۱- چه پرسش های از معنای زندگی می توان در نظر گرفت؟ پاسخ: معنا، معیار و دلایل زنده بودن، پایان زندگی، مراحل زندگی، تنفر از زندگی، آرامش از زندگی، رنج های زندگی، همواره ذهن انسان ها و صاحب نظران علوم اجتماعی را به خود مشغول کرده است.

۲- در چه صورتی بررسی و مطالعه پدیده های انسانی و اجتماعی به نتیجه گیری های غلط و اشتباه منجر می شود؟ مثال بزنید. پاسخ: در صورتی که پیچیدگی های پدیده های انسانی و اجتماعی و عمق آن ها بدون انگیزه ها و بسترهای تاریخی و فرهنگی مورد مطالعه قرار گیرند. مثلاً شهادت در راه خدا، مرگ در راه دفاع از میهن، خود کشی، پدیده هایی هستند که از معنا و انگیزه متفاوت اند ولی ظاهر یکسان آنها اقدام آگاهانه در جهت هدف خود است.

۳- پدیده های شهادت طلبی، فدا کردن جان برای وطن، خودکشی چه شباهت و تفاوت هایی دارند؟ پاسخ: شباهت هر ۳ استقبال و اقدام آگاهانه در جهت حذف خود (مرگ) است. ولی از نظر معنا متفاوت اند: شوق به حیات جاودانه و دیدار با محبوب الهی و دفاع از دین الهی در شهادت طلبی معنا می یابد، دفاع از کشور یا کشورگشایی به فدا کردن جان برای وطن معنا میدهد و گریز از سختی های اجتماعی و اقتصادی و بحران معنویت موجب اقدام خودکشی می شود. (گاهی فرد خود را به کشتن میدهد برای دیگران که ایثار و شهادت است و گاهی خودخواهانه است برای رهایی از سختی های زندگی است و

دیگران را به زحمت می اندازد.) (کامیکازه ها خلبانان عملیات انتحاری برضدناوگان دریایی آمریکا، نوعی فداکردن جان در راه دفاع از وطن محسوب می شود.)

۴- کدام پدیده اجتماعی پس از انقلاب صنعتی رواج بی سابقه یافت و چه کسانی در صد چاره اندیشی درباره آن بودند؟ پاسخ: مسئله خودکشی به شکل بی سابقه ای در جوامع صنعتی رواج پیدا کرد و به گونه ای که جامعه شناسان، روانپزشکان، اقتصاددانان، حقوقدانان و حتی فیلسوفان را به مطالعه این پدیده و چاره اندیشی برای آن داده است. (با وجود تفاوت بین نظرات آنها)

۵- در خصوص پدیده خودکشی بین جامعه شناسان چه تفاوت دیدگاهی وجود دارد؟ پاسخ: برخی به عوامل ساده، سراسر است و کاملاً قابل پیش بینی را مورد توجه قرار میدهند. مانند فقر، کاهش رفاه عمومی و برخی به عمق پیچیدگی های این پدیده مانند: عدم انسجام و هماهنگی اجتماعی توجه دارند و این انتقاد را وارد می دانند که نرخ خودکشی در بعضی از جوامع با سطح رفاه عمومی بالا از برخی از جوامع با سطح رفاه و شرایط اقتصادی پایین، بیشتر است.

۶- ویژگی های دیدگاه و رویکرد تفسیری - تفهیمی را بنویسید. پاسخ: ۱- رویکرد تفسیری از نظر روش نقطه مقابل رویکردی تبیینی است. (نگاه تبیینی به پدیده ها صوری، ظاهری و بیرونی است ولی نگاه تفسیری درونی و معنای لایه های درون است.) ۲- کنشگران بر اساس معنایی که در ذهن دارند دست به عمل می زنند. ۳- برای فهم زندگی اجتماعی باید از ظاهر پدیده های اجتماعی عبور کرد و به معنای نهفته در کنش ها راه یافت. ۴- برای فهمیدن دلایل کنش های اجتماعی باید به زمینه فرهنگی که آن کنشگر در آن به عمل دست زده است مراجعه کنیم.

۷- وقتی از معنای کنش می پرسیم دقیقاً درباره چه چیزی سوال می کنیم؟ پاسخ: ۱- گاهی منظورمان قصد و هدف کنشگر از انجام دادن کنش است. مثلاً ممکن است هدف دانش آموزی از درس خواندن کسب نمره، کسب شغل و یا افزایش معلومات باشد. ۲- گاهی منظورم آن چیزی است که کنش انسان نماد و نشانه ای از آن است و برای آن دلالت می کند. مثلاً درس خواندن یک دانش آموز می تواند نشان دهنده فضای رقابتی در مدرسه باشد و یا نشان دهنده ی ارزشمند بودن و با اهمیت بودن تحصیلات برای والدین و جامعه آن دانش آموز است.

۸- برای پی بردن به هدف کنش چه باید کرد؟ پاسخ: باید به ذهن کنشگر راه یابیم.

۹- برای فهمیدن دلیل و هدف کنش باید چگونه عمل کرد؟ پاسخ: باید به ذهن کنشگر راه یابیم و برای فهمیدن دلایل این کنش باید به زمینه فرهنگی که کنشگر در آن به عمل دست زده است مراجعه کنیم یعنی فرهنگ هر کنشی مستلزم دسترسی به معنای ذهنی (فردی) و معنای فرهنگی (اجتماعی) نهفته در آن است.

۱۰- دلایل پیدایش معانی گوناگون در جامعه و پدید آمدن انواع خرده فرهنگ ها و گروه های

مختلف درون جهان اجتماعی چیست؟ پاسخ: فعالیت و خلاقیت کنشگران در بعد فردی (ذهنی) و اجتماعی (فرهنگی) موجب میشود معانی گوناگون و متنوع باشند و هر جامعه ای نسبت به جامعه دیگر از تفاوت هایی برخوردار باشد.

۱۱- خلاقیت و فعالیت انسان ها در تولید معانی ذهنی و فرهنگی (اجتماعی) چه نتایجی می تواند

در جهان اجتماعی به وجود آورد؟ پاسخ: ۱- پیدایش معانی گوناگون، پدیدآمدن خرده فرهنگ ها و گروههای مختلف درون هر جهان اجتماعی ۲- پیدایش فرهنگ ها و جهان های اجتماعی مختلف،

۱۲- تنوع و تکثر معانی، چه نتایجی به دنبال دارد؟ پاسخ: موجب پیچیدگی کنش های انسانی و دشواری فهمیدن معانی آنها میشود. بنابراین برای فهم کنش انسانها باید به سراغ روش های رفت که این تنوع و تفاوت ها را در نظر می گیرد که این روش ها روش های کیفی نامیده می شود

۱۳- چرا جامعه شناسی تفسیری از روش های کیفی استفاده می کند؟ پاسخ: چون تنوع و تکثر معانی موجب پیچیدگی کنش های انسانی و دشواری فهم آن هاست و باید از روشهای کیفی استفاده کرد. تا بتواند این تفاوت ها و تنوع ها را تفسیر کند.

۱۴- برخی از انواع روشهای کیفی را بنویسید. پاسخ: ۱- قوم نگاری: در این روش پژوهشگر برای مدتی با قومی که قصد تحقیق درباره آنها را دارد زندگی می کند و خود را در شرایط فرهنگی شان قرار می دهد و کنش های شان را تجربه می کند تا آنها را بهتر بشناسند. ۲- مطالعات موردی در این روش اگر محقق بخواهد تمامی ابعاد یک پدیده اجتماعی خاص را بررسی کند و به عمق پنهان و منحصر به فرد آنها را ببرد از این روش استفاده می کند مثلاً یکی از جامعه شناسان برای تحقیق درباره بیمارستان روانی به عنوان یک نهاد اجتماعی و اثر آن بر بیماران ماهها به عنوان کارمند در یک بیمارستان روانی مشغول به کار شد و از طریق مشاهده مشارکتی به تحقیق پرداخت.

۱۵- شهدای دفاع مقدس چه انگیزه هایی در شهادت طلبی داشتند؟ پاسخ: ۱- چون کشور را کشوری اسلامی می دانستند، جان خود را برای دفاع از اسلام فدا می کردند همانند شهدای تاریخ اسلام. ۲- برای دفاع از آب و خاک میهن و رفاه نسل های آینده حاضر به اهدا جان خود بودند. ۳- دفاع از مرزهای کشور را وظیفه خود می دانستند، ولو اینکه در این انجام وظیفه جانشان را فدا کنند. ۴-....

۱۶- در قرن نوزدهم متفکرین اجتماعی آلمانی مانند وبر و دیلتای در خصوص جهان اجتماعی و جهان طبیعی چه دیدگاهی داشتند؟ پاسخ: معتقد بودند هرچند جهان اجتماعی همانند جهان طبیعی نظم و قواعد خاصی دارد اما انسان ها مانند موجودات طبیعی نیستند و پدیده های اجتماعی با پدیده های طبیعی تفاوت دارد. کنش اجتماعی معنادار است و پدیده های معنادار را نمی توان همانند پدیده های طبیعی از طریق

حواس مطالعه کرد بلکه باید این کنش‌ها را فهمید و به معانی آن دسترسی پیدا کرد بنابراین به این رویکرد رویکرد درون‌فهمی یا تفهیمی می‌گویند.

۱۷- منظور از معنای کنش را باید دریافت که مورد توجه جامعه‌شناسان تفسیری است چیست؟ در این خصوص مثال بزیند پاسخ: دو دانش‌آموز هر دو نمره امتحانی ۱۸ را کسب کرده‌اند ولی یکی از آنها بسیار خوشحال است و یکی از آنها بسیار ناراحت است چون هر دو برای اولین بار است که این نمره را گرفته‌اند، یکی شاد است و یکی ناراحت است در حالیکه آنکه شاد است برای اولین بار است که نمره ۱۸ گرفته و قبلاً همیشه کمتر از ۱۸ نمره می‌گرفته است. و آن که ناراحت است همیشه نمره ۲۰ می‌گرفته و برای اولین بار از ۱۸ گرفته است. با وجود اینکه هر دو نمره ۱۸ گرفته‌اند می‌بینیم که چون دو معنی متفاوت برای آنها دارد یکی شاد و یکی ناراحت است، و ما برای بررسی و پی‌بردن به معنای رفتار و کنش آنها باید متوجه شرایط درونی آنها باشیم.

۱۸- روش جامعه‌شناسی وبر چگونه بوده است؟ پاسخ: روش تفسیری به‌عنوان روش ویژه علوم اجتماعی ماست اما او علم را به علم تجربی محدود می‌دانست و معتقد بود که جامعه‌شناس باید از روش تجربی اثباتی استفاده کند و گرنه روش او ارزش علمی ندارد. بنابراین جامعه‌شناس از نظر وبر فقط می‌تواند آرمان‌ها و ارزش‌های اجتماعی را توصیف کند و نباید به داوری ارزش‌ها و آرمان‌ها بپردازد.

۱۹- چرا وبر معتقد است "جامعه‌شناسی فقط می‌تواند آرمان‌ها و ارزش‌های اجتماعی را توصیف کند و نمی‌تواند درباره این آرمان‌ها و ارزش‌ها داوری علمی کند"؟ پاسخ: چون روش تجربی توان و ظرفیت داوری علمی ندارد مثلاً جامعه‌شناس می‌تواند برای مدتی با اعضای یک گروه سیاسی زندگی کند و صرفاً عقاید و ارزش‌های آنها را توصیف کند و نمی‌تواند درباره درست یا غلط بودن این ارزش‌ها و عقاید آوری کند یا آنها را نقد و اصلاح کند چون از نظر وبر این کار خارج از دایره علمی شود و یک کار غیر علمی محسوب می‌شود.

۲۰- در چه صورتی می‌توان ارزش‌ها و عقاید را داوری کرد آنها را نقد کرد و درباره اصلاح آنها نظر داد پاسخ: در صورتی که به ارزش‌های ثابت و حیانی و عقلانی و فرا انسانی معتقد باشیم در این صورت است که می‌توانیم این ارزش‌ها و عقاید موجود در فرهنگها را بررسی قضاوت و مقایسه کرد. (این پرسش خارج از متن کتاب است صرفاً جهت تنویر محتوا و مسیر کتاب نوشته آمد.)

۲۷- جامعه‌شناسی تبیینی و جامعه‌شناسی تفسیری و جامعه‌شناسی انتقادی متعلق به چه دوره زمانی هستند پاسخ: جامعه‌شناسی پوزیتیویستی در قرن نوزدهم میلادی و در کشور فرانسه و جامعه‌شناسی تفهیمی تفسیری در آلمان و در اواسط قرن نوزدهم شکل گرفت. جامعه‌شناسی انتقادی در قرن بیستم پدید آمد.

پرسش ها و پاسخ های درس ششم جامعه شناسی ۳

- ۱- انسان کدام ارزش هاراپیش نیاز و واسطه دست یابی به سعادت وکمال حقیقی می داند؟انسان این ارزش ها را چگونه ارزیابی می کند؟
قدرت، ثروت، دانش ، دانش را کاملاً مثبت، خوب و خیر ارزیابی می کند. ثروت را خاکستری (نه خوب و نه بد) و قدرت را بیشتر منفی (بد) می داند.
- ۲- کنار گذاشتن ارزیابی اخلاقی به قدرت و محدود شدن علم به علوم ابزاری و تجربی چه نتایجی به دنبال داشت؟ با وجود توسعه قدرت و ثروت پیامدهای فقر، نابرابری، سرکوب، جنگ، تخریب طبیعت و... ظاهر شدند. و ثروت دیگر نه یک امر خنثی (نه مثبت نه منفی) بلکه ریشه ظلم ها و شرارت ها خوانده شد. خوش بینی نسبت به دانش نیز مورد تردید قرار گرفت و دیگر راهنمای سعادت نبود بلکه همراه قدرت و ثروت روبه تاریکی و ظلمت شد.
- ۳- قدرت چیست؟ توانایی انجام کاری با آگاهی و اراده
- ۴- انواع قدرت را توضیح دهید: قدرت فردی که محدود است. قدرت اجتماعی که توانایی تاثیر بر اراده دیگران است. یعنی توانایی به خدمت گرفتن اراده دیگران در جامعه
- ۵- چرا نهادها و سازمان ها از قدرت اجتماعی بیشتری برخوردارند؟ چون توان تاثیر گذاری بیشتری بر افراد دارند.
- ۶- چه راه هایی برای تاثیر گذاری بر اراده دیگران وجود دارد؟ ۱- جلب تبعیت دیگران با رضایت درونی ۲- جلب رضایت دیگران ناشی از ترس و تهدید بیرونی
- ۷- قدرت اجتماعی چگونه به وجود می آید؟ وقتی دیگران بپذیرند که اراده خود را به دیگری آگاهانه واگذار کنند.
- ۸- مقبولیت چیست؟ قدرتی که بدون استفاده از تهدید و بارضایت طرف مقابل به دست می آید، قدرت مقبول است.
- ۹- قدرتی که دیگران با اکراه از آن تبعیت می کنند تا چه زمانی می تواند تداوم داشته باشد؟ تا زمانی که تهدید و ترس فرد وجود دلشته باشد این تبعیت با اکراه ادامه خواهد داشت.
- ۱۰- مشروعیت قدرت به چه معنایی است؟ قدرت مطابق یک نظام عقیدتی و ارزشی اعمال شود.
- ۱۱- مقدار مقبولیت و مشروعیت قدرت اجتماعی چیست؟ مدار مقبولیت : خواست و اراده کسانی است که قدرت بر آنها اعمال می شود. مدار مشروعیت حق و باطل بودن است که اگر مطابق با حکم الهی باشد مشروعیت حقیقی و در غیر این صورت مشروعیت دروغین است.
- ۱۲- در چه صورتی قدرت هم دارای مقبولیت اجتماعی وهم مشروعیت حقیقی است؟ اگر قدرت مطابق قانون و حکم الهی باشد و تبعیت از آن نیز بارضایت و میل همراه باشد.

- ۱۳- در چه صورتی قدرتی مقبول ولی غیرمشروع است؟ هنگامی که قدرت برخلاف حکم و قانون الهی باشد اما تبعیت از آن، از روی رضایت باشد.
- ۱۴- آیا در جامعه ای که فرهنگ عمومی مردم، فرهنگ دینی است، قدرت نامشروع می تواند مقبولیت داشته باشد؟ اگر فرهنگ عمومی مردم، فرهنگ دینی مطابق با احکام الهی باشد نه ایدئولوژی های ساختگی و دروغین، قدرت نامشروع نمی تواند مقبولیت داشته باشد.
- ۱۵- قدرت سخت و قدرت نرم را توضیح دهید. قدرتی که از طریق ابزارهای خشن، بازور و آشکارا توسط نهادهای نظامی اعمال می شوند قدرت سخت هستند. قدرتی که به شکل پنهان و از طریق فرهنگی و به کمک ابزارهای رسانه ای و نهادهای آموزشی اعمال می شوند قدرت نرم هستند. جنگ و حمله نظامی نمونه قدرت سخت است. نفوذ در نظام آموزشی و فرهنگی یک جامعه و تغییر فرهنگ آن جامعه مطابق با منافع خود نمونه ای از قدرت نرم است.
- ۱۶- قدرت سخت و قدرت نرم در گذشته و امروزه چه تاثیراتی به همراه دارند؟ در گذشته قدرت سخت یک کشور موجب سلطه سیاسی و اقتصادی بر سایر کشورها می شد. اما امروزه قدرت نرم سبب سلطه فرهنگی می شود. در گذشته نبرد بین دولت ها نظامی بود ولی امروزه نبرد در حوزه فرهنگ و با ابزار رسانه صورت می گیرد. گاهی تاثیر گذاری کنشگران فردی در فضای مجازی بیشتر از تاثیر گذاری دولت ها هستند. مثلا سلبریتی ها (ستارگان هنری و ورزشی)
- ۱۷- مفهوم هژمونی را توضیح دهید. (این واژه توسط جامعه شناس ایتالیایی آنتونیو گرامشی (۱۸۹۱-۱۹۳۷) ابداع گردید). پاسخ: سلطه ای که با کمک ابزار و شیوه های فرهنگی به توجیه سلطه، برتری جویی، مهندسی رضایت و افکار عمومی جامعه می پردازد. (سعی می کند مردم را قانع کند یا بترساند. مثال کتاب: تبلیغ اسلام هراسی رسانه های آمریکایی جهت مقابله با جهان اسلام)
- ۱۸- نمونه هایی از قدرت مندان مقبول ولی نامشروع را نام ببرید: استالین در شوروی سابق. هیتلر در آلمان
- ۱۹- منظور از انقلاب های رنگین چیست؟ انقلاب هایی که با استفاده از قدرت رسانه ها در صدد براندازی حکومت های مخالف غرب برآمدند. این انقلاب ها به صورت گسترده از فضای مجازی و شبکه های استفاده کردند مانند انقلاب گرجستان (نماد این انقلاب گل سرخ بود). انقلاب اوکراین (از رنگ نارنجی به عنوان نماد استفاده کردند).
- ۲۰- سیاست چیست؟ چه رابطه ای با قدرت دارد؟ سیاست یعنی اعمال قدرت سازمان یافته برای دست یابی به هدف معین. سیاست نوعی سازماندهی و استفاده از قدرت است.
- ۲۱- منظور از نظام سیاسی چیست؟ مجموعه سازوکارهایی که برای اعمال سیاست های جهان اجتماعی و رسیدن به آرمان ها و ارزش های اجتماعی وجود دارد.

۲۲- دریک جهان اجتماعی نظام سیاسی بادیگر نظام ها چه ارتباطی دارد؟ نظام سیاسی برنظام

فرهنگی، نظام اقتصادی، نظام آموزشی اثر می گذارد واز آنها نیز اثر می پذیرد. مثلا نظام سیاسی شوروی سابق بر اقتصاد دولتی تاکید داشت. نظام سیاسی جمهوری فرانسه بر جدایی دین از سیاست تاکید داشت. یا نظام فرهنگ دینی مردم ایران، نظام سیاسی جمهوری اسلامی رابه وجود آورد.

۲۳- نظام های سیاسی رابراساس چه ملاک هایی می توان دسته بندی کرد؟ ۱- براساس

تعداد افراد تاثیر گذار و تصمیم گیرنده (یک نفر تصمیم گیرنده یا گروه اقلیتی (کوچکی) تصمیم گیرنده هستند یا اکثریت مردم در سرنوشت خود تاثیر گذار هستند). ۲- براساس روش تصمیم گیری و حکومت داری (براساس حقیقت و فضیلت و مواظین عقلی تصمیم می گیرند یا براساس اهداف و امیال خود تصمیم می گیرند و هر نوع تصمیمی رابرای خود جایز می دانند).

۲۴- ارسطو با چه ملاک هایی نظام های سیاسی رادسته بندی می کرد؟ ۱- ملاک تعداد افراد

تاثیر گذار و تصمیم گیرنده (یک نفر / چند نفر / اکثریت مردم) ۲- روش هایی که مبنای تصمیم گیری افراد است (عقل و فضیلت و اخلاق / امیال شخصی)

۲۵- طبق نظر کتاب کدام حکومت ها به دسته بندی نظام های سیاسی از نظر ارسطو نزدیک

ترند؟

حاکمیت فردی براساس فضیلت (مونارشی): حکومت پاپ

حاکمیت اقلیت براساس فضیلت (آریستوکراسی): حکومت نخبگان دریونان باستان

حاکمیت اکثریت براساس فضیلت (جمهوری): جمهوری اسلامی

حاکمیت فردی براساس خواست و میل حاکم (استبدادی): حکومت های پادشاهی

حاکمیت اقلیت براساس خواست و میل حاکم (الیگارشی): حکومت سرمایه داران در غرب

حاکمیت اکثریت براساس خواست و میل حاکم (دموکراسی): برخی کشورهای غربی

۲۶- ملاک های فارابی برای دسته بندی نظام های سیاسی چگونه است؟ دین مداری یا دنیامداری.

نظام سیاسی دینی و دین مدار براساس احکام و قوانین الهی سازمان می یابد. نظام سیاسی دنیا

مدار فقط ارزش ها و آرمان های دنیوی و این جهانی رامورد توجه قرار می دهد.

۲۷- کنش سیاسی واستفاده از قدرت به چه منظوری انجام می شود؟ قصد تغییر وضع موجود یا

حفظ وضع موجود

۲۸- چگونه می توان تشخیص داد که انجام کنش سیاسی با هدف ایجاد تغییرات، وضعیت موجود

رابهتر می کند یا بدتر می کند؟ چون هدف ما در زندگی دستیابی به فضیلت های انسانی وسعادت

همگان است اگر فعالیت و کنش های سیاسی با هدف دستیابی به فضیلت وسعادت باشد این تغییرات

مثبت وقابل ستایش اند.

- ۲۹- داوری ارزش های سیاسی به چه معنایی است؟ امورسیاسی مورد تایید یا رد، انتخاب یا طرد، ستایش یا نکوهش انسان ها قرار می گیرند. این امورازانسان ها اطاعت، وفاداری و تصمیم می خواهند.
- ۳۰- آیا امکان ارزیابی ارزش های سیاسی وداوری درباره آنها وجود دارد؟ بله امکان ارزیابی ارزش های سیاسی و داوری نسبت به آنها وجود دارد، هر چند ممکن است تشخیص دقیق خوب از بد بسیار دشوار باشد. برای جلوگیری از خطا باید بکوشیم جوامع و فرهنگ های دیگر را از نظر خودشان مطالعه کنیم، یعنی با رویکرد تفهیمی تفسیری به بررسی آنها بپردازیم.
- ۳۱- جهان طبیعت و جهان فرهنگی اجتماعی از نظر قوانین با یکدیگر چه تفاوت هایی دارند؟ قوانین طبیعت در همه مکان ها و زمان ها یکسان اند از این رو نتایج مطالعه بر روی طبیعت در هر مکان و زمانی می تواند به تمامی مکانها و زمانها تعمیم داده شود. ولی جوامع و فرهنگ ها همانند طبیعت نیستند و ما نمی توانیم نتایجی را که از مطالعه و بررسی یک جامعه به دست آورده ایم به همه جوامع دیگر تاملین بدهیم. مثلاً نمی توان این نتایجی را که از مطالعه جوامع غربی به دست می آوریم به جوامع دیگر که با جهان غرب تفاوت دارند تاملین بدهیم.
- ۳۲- در چه صورتی امکان مقایسه و داوری فرهنگ ها و ارزش ها از دست می رود؟ وقتی علوم اجتماعی برای مطالعه ی فرهنگ مجبور باشد که این فرهنگ را فقط از منظر مردمی که آن را پذیرفته اند ببیند و بررسی کند.
- ۳۳- چرا ما ناگزیر از مقایسه ارزش ها برای تشخیص ارزش های صحیح از ارزش های غلط هستیم؟ تعدد و تنوع فرهنگ ها و جوامع معاصر و قدیمی، همچنین فرهنگ های مختلف معمولاً به مرزهای خودشان محدود نمی مانند.
- ۳۴- چرا جامعه شناسان تبیینی قدرت را به عنوان یک پدیده خنثی و فاقد معنا مطالعه می کنند؟ جامعه شناسی تبیینی با منحصر کردن علم به علوم تجربی ارزش های انسانی را قابل مطالعه علمی نمی داند. از این رو با ارزش جدایی و معنا زدایی از قدرت آن را به عنوان یک پدیده خنثی و فاقد معنا مطالعه می کند.
- ۳۵- چرا جامعه شناسی تفسیری جامعه شناس را قادر به داوری درباره ارزشها نمی داند؟ چون جامعه شناسی تفسیری نیز اگرچه امور سیاسی را پدیده هایی معنادار و ارزشی می داند اما تا جایی که همانند جامعه شناسی تبیینی فقط روش تجربی را علمی و معتبر بشناسد نمی تواند جامعه شناس را قادر به داوری ارزشها بداند.
- ۳۶- نگاه جامعه شناسی تفسیری نسبت به امور سیاسی و نظام های سیاسی چیست؟ جامعه شناسی تفهیمی امور سیاسی را پدیده های معنادار و ارزشی می داند ولی صرفاً به توصیف ارزشها و نظام های سیاسی بسنده می کند و ملاک و معیاری برای ارزیابی علمی آنها ارائه نمی دهد.

۳۷- چرا جامعه شناسان انتقادی رویکردهای تبیینی و تفسیری را محافظه کار می داند؟ چون این جامعه شناسان معتقدند که رویکردهای تبیینی و تفسیری نه تنها هیچ راهکاری برای بهتر ساختن وضعیت موجود ندارند بلکه انسان ها را در برابر وضعیت موجود منفعل و مجبور می سازند و زندگی انسان را به بن بست می کشانند.

۳۸- دیدگاه جامعه شناسان انتقادی نسبت به داوری ارزشی چیست؟ جامعه شناسان انتقادی یافتن راهی برای داوری علمی درباره ارزش های اجتماعی به ویژه در عرصه قدرت و ضروری می دانند و دست شستن از این آرمان بزرگ را بن بست زندگی انسان معرفی می کنند.

۳۹- بن بست زندگی انسان از دیدگاه جامعه شناسان انتقادی چیست؟ دست شستن از آرمان بزرگ داوری علمی نسبت به ارزش های اجتماعی به ویژه در عرصه قدرت

۴۰- دست شستن از داوری علمی درباره ارزش های سیاسی و اجتماعی چه نتایجی به دنبال خواهد داشت؟ فرد نمی تواند انتخاب های صحیحی در عرصه سیاسی و اجتماعی داشته باشد و یا اینکه فرد با انفعال، مشارکت سیاسی و اجتماعی خود را از دست میدهد و نمی تواند به انتخاب های خود معنا بدهد.

پرسش ها و پاسخ های درس هفتم:

۱- انواع تفاوت میان افراد را توضیح دهید؟ ۱- برخی تفاوت ها تفاوت های اسمی نامیده می شوند و نمی توان افراد را بر اساس این تفاوتها رتبه بندی کرد مثلاً سفیدپوست بودن رنگین پوست بودن، زن بودن مرد بودن به طور کلی جنسیت و نژاد را نمی توان بر یکدیگر برتری داد، و آنها نسبت به یکدیگر برتر یا دارای رتبه نیستند. ۲- برخی تفاوتها تفاوت های رتبه ای نامیده می شوند مانند تفاوت در قطع هوش ثروت و تحصیلات. یعنی برخی افراد کمتر و برخی بیشتر از این ویژگی ها برخوردار هستند برای مثال افرادی که دارای قد و ضریب هوشی متفاوت هستند با هم برابرند یا افرادی که دارای ثروت و تحصیلات متفاوت هستند با هم برابرند. تفاوت ها را می توان به سه نوع تفاوت اسمی مانند تفاوت در رنگ پوست یا نابرابری های طبیعی مانند تفاوت در قد یا نابرابری های اجتماعی مانند تفاوت در تحصیل تقسیم کرد.

۲- انواع نابرابری ها را توضیح دهید. ۱- نابرابری های طبیعی مانند نابرابری افراد در قد و ضریب هوشی ۲- نابرابری های اجتماعی که در جامعه ایجاد می شوند مانند نابرابری در تحصیلات و ثروت. ۳- نظام آپارتاید چگونه نظامی است؟ در نظام آپارتاید تفکیک نژادی در اماکن عمومی، ایستگاه ها، ورزشگاه ها، بیمارستان ها، مدارس اجرا می شد. نژاد سفید را نسبت به سیاه پوستان بسیار برتر می دانستند.

۴- در طول تاریخ نابرابری های اجتماعی چگونه توجیه می شد؟ در طول تاریخ بسیاری از فرهنگ ها و جوامع تفاوت های اسمی و نابرابری های طبیعی را بهانه ای برای نابرابری های اجتماعی قرار داده اند

مثلاً به دلیل تفاوت میان دو جنس یا نژاد های مختلف میان آنها نابرابری های اجتماعی ایجاد می کردند.

۵- در چه صورتی نابرابری های طبیعی مورد توجه جامعه شناسان قرار می گرفت؟ تفاوت های اسمی و نابرابری های طبیعی در صورتی که به نابرابری های اجتماعی منجر شوند مورد توجه جامعه شناسان قرار می گیرند.

۶- جامعه شناسان علت نابرابری های اجتماعی را چه می دانند؟ جامعه شناسان معتقدند علت نابرابری های اجتماعی این است که مزایای اجتماعی یعنی ثروت قدرت و دانش به صورت نابرابر میان افراد توزیع شده اند. از این رو برخی افراد در بالای سلسله مراتب اجتماعی قرار می گیرند و برخی افراد در پایین آن

۷- آیا وجود نابرابری های اجتماعی برای جامعه ضرورت دارد؟ یا اینکه برای برقراری عدالت اجتماعی باید با نابرابری اجتماعی مبارزه کنیم و همه افراد و گروهها را برابر نماییم؟ برای پاسخ به این پرسش ها سه رویکرد وجود دارد. رویکرد اول معتقد است که نابرابری اجتماعی برای بقای جامعه ضرورت دارد و نابرابری اجتماعی از تفاوت های یا نابرابری های طبیعی برمیخیزد مثلاً کسی که زمین کشاورزی بیشتری دارد محصول بیشتری و ثروت بیشتری کسب می کند و از گذشته های دور تاکنون هیچ جامعه ای بدون قشریندی اجتماعی نبوده است و قشریندی پریده است که در همه زمانها و مکانها وجود داشته است و نابرابری اجتماعی عادلانه است. رویکرد دوم معتقد است که نابرابری های اجتماعی ناشی از تفاوت ها و نابرابری های طبیعی نیست بلکه نتیجه روابط سلطه جویانه میان انسانها است و باید با آن مبارزه کرد عدالت اقتصادی را مهم می دانند و معتقدند که با توزیع برابر ثروت عدالت برقرار خواهد شد و مالکیت خصوصی ظالمانه است و باید مالکیت خصوصی حذف شود تا انگیزه رقابت از بین برود. رویکرد سوم طرفداران عدالت اجتماعی حسن که معتقدند رویکرد قبلی عادلانه نیست این رویکرد نه با رهاسازی مطلق موافق است و نه با کنترل مطلق.

۸- چرا دیدگاه جامعه شناسانی که نابرابری اجتماعی را امری ضروری می دانند (طرفداران قشریندی اجتماعی) صحیح نیست؟ (چه نقدی بر رویکرد اول وارد است): چون آنها این واقعیت را نادیده می گیرند که نابرابری های اجتماعی همیشه نتیجه نابرابری های طبیعی نیستند. در هر جامعه ای برخی از افراد در طبقه بالا و برخی دیگر در طبقه پایین متولد می شوند یعنی نقطه شروع رقابت میان افراد یکسان نیست مثلاً کودکانی که در طبقه بالا متولد می شوند نسبت به کودکانی که در طبقه پایین متولد می شوند از امکانات آموزشی بهتری برخوردارند. و این نابرابری اجتماعی مقدمه نابرابری اجتماعی بعدی می شود نه یک تفاوت و نابرابری طبیعی.

همچنین آن ها نقش انسان ها و جوامع در پدید آمدن نابرابری ها را نادیده می گیرند و تغییر در آن را امکان پذیر نمی دانند. رقابت زمانی صحیح است که نقطه شروع آن ها یکسان باشد نه اینکه از ابتدا آنها با یکدیگر متفاوت باشند.

- ۹- سه رویکردی که نابرابری های اجتماعی را توضیح می دهند به کدام مدل های سیاسی اجتماعی نزدیک هستند؟ رویکرد اول یا طرفداران قشربندی اجتماعی مدل لیبرالی . کسانی که مخالف نابرابری های اجتماعی و فرهنگی اجتماعی هستند مدل کمونیستی سوم رویکرد حوزه رقابت یا حوزه برابری و مدل عدالت اجتماعی است.
- ۱۰- چرا رویکرد دوم و نظر اندیشمندان که مخالف قشربندی اجتماعی هستند صحیح نیست؟ زیرا در این نظریه افراد توانمند و کوشا به اندازه استحقاقی که دارند از مزایای اجتماعی برخوردار نمی شود. مخالفان قشربندی گمان می کنند اگر مالکیت خصوصی از بین برود دیگر طبقه پایین نخواهیم داشت و همگان شرایط یکسان خواهند داشت در این رویکرد انگیزه رقابت از بین می رود راه پیشرفت مادی مسدود می شود.
- ۱۱- ویژگی های رویکرد سوم یا طرفداران عدالت اجتماعی چیست؟ در رویکرد عادلانه مالکیت خصوصی لغو نمی شود اما جامعه وظیفه دارد و امکان رقابت را برای همگان فراهم کند و نقطه شروع رقابت را یکسان نماید و دولت وظیفه دارد که تمام نیازهای ضروری افراد را تامین کند البته به افراد نیز بر اساس توانایی ها و شایستگی های خود امکان رقابت بدهد طرفداران این رویکرد به دنبال برقراری عدالت اجتماعی هستند اما به بهانه عدالت اجتماعی و آزادی های افراد و امکان رقابت را از میان آنها از بین نمی برد.
- ۱۲- یکی از راه های کاهش نابرابری اجتماعی در کشور چیست؟ گرفتن مالیات بیشتر از اقشار برخوردار و پرداخت یارانه به اقشار کم برخوردار
- ۱۳- غلبه رویکرد تبیینی در جامعه شناسی موجب چه تاثیراتی شد؟ پاسخ : موجب شد که گزاره های انتقادی ، تجویزی و داوری درباره ارزش ها غیرعلمی و خارج از علوم اجتماعی قلمداد شود و دانش و ارزش را از یکدیگر جدا و دارای دو قلمرو متقابل و متمایز بدانند و دانش را قلمرو تبیین و ارزش را قلمرو تفسیر معرفی کنند.
- ۱۴- چگونه رویکرد تبیینی به حاشیه رفت و راه بازگشت گزاره های انتقادی و تجویزی به علوم اجتماعی باز شد؟ پاسخ: باغلبه رویکرد تفسیری
- ۱۵- جامعه شناسی انتقادی دارای چه ویژگی هایی است پاسخ: ۱- دانشی است که از وضعیت موجود انتقاد می کند و می خواهد برای عبور از وضعیت موجود و رسیدن به وضع مطلوب راه حل بدهد. ۲- ارزش را از دانش جدا نمی داند تا بتواند وضع مطلوب را بشناسد و برای رسیدن به آن راهکار بدهد. ۳- علاوه بر روشهای تجربی و تفسیری باید از روشهایی استفاده کرد تا بتوانیم ارزش ها و هنجارهای موجود در جامعه را داوری کنیم . ۴- جامعه شناسی تفسیری و تبیینی را محافظه کارانه می داند. (زیرا این دو رویکرد نمی توانند درباره ارزش ها و هنجارهای اجتماعی داوری کنند و به ناچار به وضعیت موجود جامعه تن می دهند) ۵- برخی از پدیده های اجتماعی مانند تبعیض نژادی را صرفا توصیف و تبیین نمی کند بلکه تفسیر و نقد می کند و برخی پدیده ها مانند عدالت اجتماعی

- را تحسین می کند و برای گسترش آن راه حل هایی تجویز می کند. ۶- معتقد است نباید اراده فرد یا گروهی بفرود یا گروه دیگر تحمیل و ایجاد سلطه شود.
- ۱۶- مهم ترین هدف جامعه شناسی انتقادی چیست؟ نقد وضعیت موجود جهان اجتماعی و تجویز راه حل هایی برای رسیدن به یک وضعیت بهتر است.
- ۱۷- چه عاملی موجب کشیده شدن جامعه شناسی به داوری ارزش ها و انتقاد از آن ها می شود؟ پاسخ: فاصله بین وضع موجود و وضع مطلوب جهان اجتماعی
- ۱۸- تا چه زمانی پیامدهای اجتماعی وجود دارند؟ تا زمانی که افراد آن جامعه با یکدیگر مشارکت اجتماعی دارند.
- ۱۹- جامعه شناسان انتقادی برای داوری و انتقاد به چه چیزهایی نیاز دارند؟ به معیارهای علمی نیاز دارند تا بر اساس آن معیارها وضعیت موجود را ارزیابی کنند تصویری از وضعیت مطلوب ترسیم نمایند و راه عبور از وضعیت موجود به سوی وضعیت مطلوب را پیشنهاد دهند.
- ۲۰- جامعه شناسان انتقادی برای اینکه بتوانند داوری ارزشی کنند و مانند جامعه شناسان پوزیتیویست و تفهیمی دچار ناتوانی نشوند چگونه اقدام می کنند؟ جان شناسان انتقادی علم را به معنای حسی و تجربی آن محدود نمی کنند و سعی دارند از محدودیت های علمی و تجربی رها شود تا بتوانند معیارهایی برای جستجو و داوری ارزشی پیدا کنند.
- ۲۱- جامعه شناسان تبیینی و جامعه شناسان تفسیری هر یک به کدام یک از وجوه زندگی اجتماعی انسان توجه داشتند؟ جامعه شناسان تبیینی بیشتر به ساختارهای جهان اجتماعی توجه داشتند و نظم اجتماعی را مهم می دانستند. جامعه شناسان تفسیری بیشتر به الزام ها و پیامدهای جهان اجتماعی و تأثیر پیامدهای کنش های اجتماعی را بر زندگی اجتماعی انسان ها توجه داشتند.
- ۲۲- جامعه شناسان انتقادی در خصوص جهان اجتماعی چه تفاوت هایی با دیدگاه تبیینی و جامعه شناسان تفسیری داشت؟ جامعه شناسان انتقادی معتقدند جهان اجتماعی و ساختارهای آنکه به دست خود انسان ها ایجاد شده اند انسان ها را گاهی زیر سلطه خود در می آورند بی توجهی به ساختارهای اجتماعی و نادیده گرفتن آنها به معنای چشم پوشی از آثار و پیامدهای مخرب آنهاست زیرا انتقاد از ساختارهای اجتماعی و در نتیجه کنترل آثار مخرب آن ها از دست می رود.
- ۲۳- نظر جامعه شناسی انتقادی نسبت به ساختارهای اجتماعی چیست؟ جامعه شناسان انتقادی بر ضرورت انتقاد علمی از ساختارهای سرکوبگر تاکید دارند تا از سلطه ساختارهای اجتماعی بر انسان ها پیشگیری شود همچنین زمینه شکل گیری ساختارهای اجتماعی انسانی تر و اخلاقی در فراهم آید.

۲۴- شباهت جامعه‌شناسی انتقادی با جامعه‌شناسی تفسیری چیست؟ پاسخ: تمام معانی و ارزش

ها ساخته و پرداخته اراده‌های افراد، گروه‌ها و فرهنگ‌هاست و هیچ‌کدام نسبت به دیگری برتری ندارند و نمی‌توان فضیلت و حقیقتی را کشف کرد تا بر مبنای آن به داوری ارزش‌ها پرداخت.

۲۵- چرا جامعه‌شناسی انتقادی ظرفیت انتقاد از تمامی کنش‌های ناپسند فردی و اجتماعی

رانندارد؟ پاسخ: چون جامعه‌شناسی انتقادی ارزش‌ها را ساخته و پرداخته انسان می‌داند و مبنایی بر اساس حقیقت و فضیلت ندارد تا ارزش‌ها را نقد و داوری کند و معتقد است نباید ارزش‌های یک منطقه بر ارزش‌های منطقه دیگر سلطه یابد و عدالت صرفاً نقد سلطه‌گری یک فرهنگ بر دیگر فرهنگ‌هاست. (جامعه‌شناسی انتقادی با نسبی‌گرایی ارزشی، از ارزش‌های حقیقی ثابت

و فرانسوی محروم است و نمی‌تواند به داوری و تحلیل همه کنش‌های انسانی بپردازد.)

۲۶- چرا جامعه‌شناسی انتقادی با سلطه و سرکوب ارزش‌ها و فرهنگ‌ها مخالف است؟ پاسخ: چون به

نسبی‌گرایی ارزش‌ها اعتقاد دارد. (ارزش‌ها ساخته و پرداخته انسان‌ها هستند و هیچ‌کدام بر دیگری ارجحیت ندارند.)

۲۷- از نظر کسانی که قشربندی اجتماعی راجهانی و ضروری می‌دانند، آیا همه نقش‌های

اجتماعی دارای تاثیر یکسانی هستند؟ پاسخ: خیر برخی از نقش‌ها نسبت به دیگر نقش‌ها مهم‌ترند یا کم‌ترند. نقش‌های متفاوت به استعدادها و متفاوتی نیاز دارند. هرچه نقش پرزحمت‌تر و پرمسئولیت‌تر باشد پاداش‌های بیشتری را باید برایش در نظر گرفت.

۲۸- چه انتقادی بر نظریه جامعه‌شناسی که قشربندی اجتماعی راجهانی و ضروری می‌دانند

وارد است؟ پاسخ: ۱- جایگاه ممتاز افراد برخوردار از مزایا را حفظ می‌کند. ۲- نابرابری اجتماعی در جامعه را حفظ می‌کند. ۳- ملاک اهمیت نقش‌ها نسبت به یکدیگر صحیح نیست، آیا واقعاً نقش یک پرستار کم‌اهمیت‌تر از نقش یک بازیگر سینما است؟ ۴- امکانات آموزشی برای کسب نقش‌های مهم به صورت یکسان در اختیار افراد نیست. ۵- گاهی افراد برای ایفای نقش‌های مهم به درآمد بیشتر یا قدرت بیشتر فکر نمی‌کنند و به خاطر خدمت این نقش‌ها می‌پذیرند.

پرسش‌ها و پاسخ‌های درس هشتم جامعه‌شناسی ۳

۱- منظور از هویت فردی و هویت اجتماعی چیست؟ ویژگی‌هایی که من را از دیگران متفاوت می‌کند

هویت فردی است. مثلاً ویژگی‌های جسمانی و روانی و اخلاقی. تفاوت‌هایی که بین گروه اجتماعی ما و سایر گروه‌های اجتماعی وجود دارد هویت اجتماعی ما را شکل می‌دهد مثلاً ایرانی بودن مسلمان بودن دانش‌آموز بودن،

۲- نام جمهوری اسلامی در شناسنامه‌های ما ایرانی‌ها بیان‌کننده چیست؟ بیان‌کننده حاکمیت

اراده مردم بر اساس آرمانها و ارزشهای اسلامی است

- ۳- ذکر جمله "شناسنامه سند هویت شماسست و از آن نگهداری کنید" در شناسنامه ها نشان دهنده چیست؟ نشان می دهد دولت هویت فرد ایرانیان و حقوق و مسئولیت آنها را به رسمیت می شناسد.
- ۴- جمله نوشته شده در شناسنامه " هر گونه تغییر و تحریف در شناسنامه جرم است و تعقیب قانونی دارد" چیست؟ یعنی نمی توان خودسرانه و به دلخواه خویش در این سند هویت دست برد و آن را تغییر داد.
- ۵- عکس در شناسنامه دارای چه مفهوم و معانی می باشد؟ هویت جنسی خانوادگی سنی نژادی و فرهنگی فرد را آشکار می کند.
- ۶- شناسنامه کدام یک از ابعاد هویت ما را آشکار می کند؟ جنسیت، سن، نژاد، فرهنگ، محل تولد زمان تولد
- ۷- دولت ملت ها چگونه شکل یافته و هویت پیدا کردند؟ با ظهور جهان متجدد دولت های شکل گرفتند که دیگر خود را به هویت دینی مسیحی نمی شناختند و هویت خود را با تاریخ و جغرافیا قومیت و نژاد شان تعریف می کردند و دارای ملی گرایی و وطن دوستی (ناسیونالیسم) بودند.
- ۸- مدیریت رایج سیاست گذاری هویتی در دوران مدرن را نام برده و آن را توضیح دهید؟ مدل هویتی همانند سازی این مدل در دولت ملت های جدید شکل یافته به وجود آمدند زیرا این جوامع دارای تنوع قومی نژادی زبانی و مذهبی بودن و می باید در کنار هم زندگی می کردند و دولت ها مجبور بودند که آنها را همانند سازی کنند. یعنی پذیرش ارزش ها و سبک زندگی یک گروه توسط سایر گروه های جامعه به گونه ای که همه گروه ها یکسان شود. همانند سازی سیاستی بود که دولت ها برای از بین بردن تفاوت های خوبی طی گروه های مختلف و یکسان سازی آنها در پیش گرفتند.
- ۹- دولت ملت ها چگونه شکل یافته و هویت پیدا کردند؟ با ظهور جهان متجدد دولت های شکل گرفتند که دیگر خود را به هویت دینی مسیحی نمی شناختند و هویت خود را با تاریخ و جغرافیا
- ۱۰- تعدادی از روشهای خشونت آمیز همانندسازی را نام ببرید نسل کشی جابجایی اجباری کنترل جمعیت جداسازی و فشارهای سخت اجتماعی
- ۱۱- در دوران پسا مدرن چگونه با موضوع هویت ملی روبه رو شدند؟ در دوران پسا مدرن همه آنچه در دوران مدل پدید آمده بود از جمله سیاست همانند سازی هویت مورد نقد قرار گرفت و به جای آن هویت های خرد محلی و فردی مورد تاکید و توجه قرار گرفتند. حتی بی ثباتی و تغییرات مداوم هویت ها مطلوب دانسته شد و هویت ملی و وحدت و ثبات و استقرار همراه با آن نامطلوب نداشته شد.
- ۱۲- چرا سیاست هویت در دوران پسا مدرن به جعبه پاندورا تعبیر شده است؟ یعنی با به وجود آمدن سیاست هویت و تاکید بر هویت های خاص و محلی انواع پدیده های منفی در جامعه پراکنده و گسترش می یابد

- ۱۳- ویژگی های هویتی اواخر قرن بیستم (پسامدرن) چگونه است؟ در این دوره افراد مسایل سیاسی اقتصادی و اجتماعی را بر اساس علاقه های فرهنگی و هویت خود را پیگیری می نماید و علاوه بر ثروت و قدرت هویت و دانش نیز کانون نزاع و کشمکش می شود سیاست هویت ایجاد می شود و تنازع و درگیری ها افزایش می یابد. جهانی شکل می گیرد که در آن فرهنگ ها نمیتوانند خالص و ثابت باشند و بسیاری از جوامع و گروه ها به دفاع از خود بر می خیزند و با ساختن هویتی خاص برای خود یا بازگشت به هویت واقعی هیچ در برابر هویتی که فرایند جهانی شدن به آنها تحمیل می کند مقاومت می کنند
- ۱۴- جهانی شدن یا به عبارتی جهان بدون مرز با توسعه ارتباطات چه تاثیراتی در سطح جهانی داشته است؟ فرهنگ ها دیگر کاملا خالص و ثابت نیستند و هویت ها به شدت دستخوش تغییر می شوند و برخی از جوامع در برابر فرایند جهانی شدن مقاومت می کنند مانند جنبش های سبک زندگی، زنان آفریقای آمریکایی ها آسیایی تبارها اقلیت های قومی مذهبی جنبه های زیست محیطی نمونه هایی از این اعتراض ها و مقاومت ها هستند.
- ۱۵- مدل هویتی تکثرگرا چیست و در چه دوره ای به وجود آمده است؟ در مدل تکثرگرا تفاوت های موجود میان گروه های قومی و زبانی حفظ و حتی تشدید می شود. این مدل مخصوص دوره پسا مدرن است در این الگو همچنان وجود یک ساختار مشترک سیاسی و اقتصادی ضروری دانسته می شود که گروه های مختلف را به یکدیگر پیوند می دهد.
- ۱۶- سیاست هویت یا مدل تکثرگرا چگونه چهره ی خود را نشان می دهد؟ یا به صورت افراطی بر تفاوت ها و گوناگونی ها تاکید می کند و سبب چندپارگی سیاسی و فرهنگی در جوامع می شود یا گروه های به حاشیه رانده را به رسمیت می شناسد و از آنها حمایت می کند.
- ۱۷- دولت ملت ها چگونه شکل یافته و هویت پیدا کردند؟ با ظهور جهان متجدد دولت های شکل گرفتند که دیگر خود را به هویت دینی مسیحی نمی شناختند و هویت خود را با تاریخ و جغرافیا قومیت و نژاد شان تعریف می کردند و دارای ملی گرایی و وطن دوستی (ناسیونالیسم) بودند.
- ۱۸- تعدادی از روشهای خشونت آمیز همانندسازی را نام ببرید نسل کشی جابجایی اجباری کنترل جمعیت جداسازی و فشارهای سخت اجتماعی
- ۱۹- در دوران پسا مدرن چگونه با موضوع هویت ملی روبه رو شدند؟ در دوران پسا مدرن همه آنچه در دوران مدل پدید آمده بود از جمله سیاست همانند سازی هویت مورد نقد قرار گرفت و به جای آن هویت های خرد محلی و فردی مورد تاکید و توجه قرار گرفتند. حتی بی ثباتی و تغییرات مداوم هویت ها مطلوب دانسته شد و هویت ملی و وحدت و ثبات و استقرار همراه با آن نامطلوب نداشته شد.

- ۲۰- چرا سیاست هویت در دوران پسا مدل به جعبه پاندورا تعبیر شده است؟ یعنی با به وجود آمدن سیاست هویت و تاکید بر هویت های خاص و محلی انواع پدیده های منفی در جامعه پراکنده و گسترش می یابد
- ۲۱- ویژگی های هویتی اواخر قرن بیستم (پسامدرن) چگونه است؟ در این دوره افراد مسایل سیاسی اقتصادی و اجتماعی را بر اساس علاقه های فرهنگی و هویت خود را پیگیری می نماید و علاوه بر ثروت و قدرت هویت و دانش نیز کانون نزاع و کشمکش می شود سیاست هویت ایجاد می شود و تنازع و درگیری ها افزایش می یابد. جهانی شکل می گیرد که در آن فرهنگ ها نمیتوانند خالص و ثابت باشند و بسیاری از جوامع و گروه ها به دفاع از خود بر می خیزند و با ساختن هویتی خاص برای خود یا بازگشت به هویت واقعی هیچ در برابر هویتی که فرایند جهانی شدن به آنها تحمیل می کند مقاومت می کنند
- ۲۲- سه الگوی هویتی را نام ببرید؟ مدل همانند سازی مدل تکثرگرا مدل شناخت متقابل هویت ها یا الگوی تعارف
- ۲۳- الگوی تعارف چیست تعارف به معنی شناخت متقابل است الگوی تعارف در مقابل الگوی تنازع قرار دارد و همان الگوی است که قرآن ارائه می کند که می فرماید شما را به تیره ها و قبیله های قرار دادیم تا یکدیگر را بهتر بشناسید. و این ویژگی ها ملاک برتر دانستن خود نسبت به دیگری نیست و بهترین معیار تقوا و بزرگواری. از نظر قرآن تکثر و تنوع زبانی و نژادی و قومی مانع وحدت و همدلی نیست. رشد و شکوفایی جهان اسلام از قرن سوم و چهارم هجری نیز به دلیل پیروی از این الگو است.
- ۲۴- دلیل رشد و شکوفایی جهان اسلام از قرن سوم و چهارم هجری چیست؟ پیروی از الگوی تعارف و شناخت متقابل هویت ها مثلاً برای جهان اسلام به هیچ وجه نگران کننده نبود که بزرگترین دانشمندان صرف و نحو زبان عربی یک ایرانی به نام سیبویه باشد یا مهمترین حاکم های جهان اسلام فارابی و ابن سینا باشند.
- ۲۵- یکی از راه های ایجاد آشتی و صفا و اعتقاد دوستی در میان گروه ها و ملت ها در سطح جهانی چیست؟ شناخت متقابل هویت ها و الگوی تعارف
- ۲۶- چرا جامعه شناسی انتقادی نمی خواهد ملاک داوری ارزشی بیرون از دایره علم صورت گیرد؟ پاسخ: زیرا در آن صورت سرنوشت ارزش ها به مناسبات قدرت و ثروت سپرده می شود و همواره ارزش های غالب در زندگی اجتماعی، ارزش های ثروت مندان و قدرتمندان خواهد بود.
- ۲۷- رویکرد انتقادی چه نقشی برای علوم اجتماعی قایل است؟ پاسخ: علوم اجتماعی رادارای ظرفیت افشاگری و رهایی بخشی از سلطه در مناسبات انسانی می داند. علوم اجتماعی می تواند روابط و مناسبات میان افراد، گروه ها و فرهنگ ها را نقد کند.

۲۸- چرا از درون رویکرد تفسیری جریانی رهایی بخشی انسان از سلطه مناسبات را بیرون از علم جستجو می کنند؟ پاسخ: چون معتقدند خود علم با درست و غلط دانستن (خوب و بد کردن امور) سلطه گری می کنند. خوب رابه معنای خوب بودن برخی افراد و بد را بد بودن برخی دیگر از افراد قلمداد می کنند و علم روشنائی بخش راه انسان نیست. دانش جهان شمول همانند قدرت و ثروت ابزاری برای سرکوب شده است.

۲۹- چرا عده ای معتقدند علم سلطه گراست؟ پاسخ: خوب رابه معنای خوب بودن برخی افراد و بد را بد بودن برخی دیگر از افراد قلمداد می کنند و علم روشنائی بخش راه انسان نیست و دانش جهان شمول همانند قدرت و ثروت ابزاری برای سرکوب شده است.

۳۰- پیدایش نظریه های فمینیستی معاصر، نظریه آفریقایی تبارها و نظریه آمریکایی بومی و... نتیجه کدام درخواست و رویکرد است؟ پاسخ: هر نظریه ای درون فرهنگ و تاریخ خود تولید می شود و هر فرهنگ و هویتی می تواند نظریه های متناسب با خود را تولید کند. هر گروه و فرهنگ و جامعه می خواهد از چشم خودش به خود نگاه کند نه از چشم دیگران و زمینه فرهنگی آنها (که غریبه هستند). (نوعی نسبی گرایی فرهنگی و سیاست هویت است). این گروه معتقدند علوم اجتماعی تا کنون دانشی جهانشمول نبوده است بلکه روایت مردان سفیدپوست اروپایی است.

۳۱- از نظر کتاب، تاکید بر تنوع و تکثر هویت ها و اصالت بخشیدن به تمام فرهنگ ها چه ایرادی دارد؟ پاسخ: در صورتی که دانش تماما محصول شرایط اجتماعی و فرهنگی متفاوت و متکثر باشد نمی توان میان شناخت های مختلف داوری کرد و شناخت صحیح را تشخیص داد و امکان شناخت واقعی را از انسان می گیرد و اساس دانش انکار می شود.

۳۲-

با تکمیل جدول زیر، سه نوع جامعه شناسی پوزیتیویستی، تفهیمی - تفسیری و انتقادی را مقایسه کنید.

جامعه شناسی انتقادی	جامعه شناسی تفهیمی - تفسیری	جامعه شناسی پوزیتیویستی	نوع معیار
داوری ارزش ها	فهم معانی کنش ها،	واقعیات و پدیده های اجتماعی	چه چیزی را مطالعه می کند؟ (موضوع)
حس و تجربه، عقل انتقادی	حس و تجربه و عقل (درون فهمی)	حس و تجربه	چگونه مطالعه می کند؟ (روش)
رسیدن به وضع مطلوب از وضع موجود	پیش بینی و کنترل پدیده ها و حفظ وضع موجود	پیش بینی و کنترل پدیده ها و حفظ وضع موجود	چه هدفی را دنبال می کند؟ (هدف)

(پوزیتیویستی همان تبیینی است.)

پرسش ها و پاسخ های درس نهم جامعه شناسی ۳

- ۱- جایگاه علم در اسلام چگونه است در اسلام علم از مهمترین ارزش هاست از علم به عنوان هدف آفرینش یاد شده است علت برتری انسان بر فرشتگان است انسان به سبب علم خلیفه خداوند در زمین شده است قرآن کریم کتاب علم است پیامبران برای تعلیم و تربیت آدمی آن مربوط شده‌اند.
- ۲- در اسلام آموختن کدام علوم من شده است؟ سحر و جادو
- ۳- علم نافع از نظر اسلام چیست؟ علم نافع علمی است که ما را به اهداف و نزدیک کند حرکت ما را آسان کند ما را پیش ببرد در ما روحیه حرکت ایجاد کند ما را شکوفا کند و ظرفیت های ما را به فعلیت برساند علم نافع علمی که به کار کشور بیاید و برای حل مشکلات کشور مفید باشد.
- ۴- انواع علوم نافع را بنویسید؟ علوم ابزاری که نیازهای روزمره جامعه اسلامی را برطرف می کنند مانند علم پزشکی و علوم فنی مهندسی علوم پایه
- ۵- ۲- علمی که درباره چگونگی استفاده از علوم ابزاری و اهداف ارزش ها و آرمان های انسان صحبت می کنند ۳- علوم که درباره حقیقت انسان و آغاز و انجام آن سخن می گویند ۴- علم به جامعه و تاریخ
- ۶- علوم اجتماعی در قرآن چگونه است؟ قرآن در موارد متعددی به توصیف و تبیین زندگی اجتماعی انسان ها می پردازد. به نقد و ارزیابی جوامع و فرهنگهای بشری می پردازد. جامعه آرمانی مدنظر خود را ترسیم می کند. سنت های الهی یا قوانین حاکم بر تداوم و تغییر در جوامع و مکان های مختلف را بیان می کند.
- ۷- جامعه آرمانی قرآن چه جامعه ای است جامعه ای است که در آن به عدالت و قسط رفتار می شود فرهنگ حق دارد و در آن به کسی ظلم می شود و در برابر ظلم به دیگران مقاومت می شود.
- ۸- نقش پیامبران در جامعه در دیدگاه قرآن کریم چیست؟ پیامبران برای ساختن جامعه بر اساس عدالت و قسط مبعوث شدند.
- ۹- علم مدنی در دیدگاه فارابی چیست فارابی علم اجتماعی را زیرمجموعه علوم انسانی می دانسته است.
- ۱۰- فارابی جوامع را با چه ملاک ها و معیارهای تقسیم بندی می کند؟
- ۱۱- بر اساس نوع علم اندیشه فرهنگ و رفتاری که جوامع دارند.
- ۱۲- انواع جامعه در دیدگاه فارابی را توضیح دهید. مدینه جاهله یعنی جوامعی که از علوم عقلی بی بهره اند. در این جوامع علم ابزاری می تواند وجود داشته باشد اما علمی که از ارزش ها و

آرمان‌ها و حقیقت‌زندگی سخن بگوید وجود ندارد. مدینه فاضله جامعه است که بر محور علم سازمان یافته است و جامعه آرمانی است. این در مدینه فاضله به علم تجربی محدود نمی‌شود و علوم وحیانی و عقلانی را نیز در بر می‌گیرد. مدینه فاضله و مدینه ضاله جوامع هستند که در نتیجه انحراف از مدینه فاضله ۶ گرفته‌اند. مدینه فاسقی جامعه است که در اثر انحراف عملی از مدینه فاضله به وجود آمده است در مدینه فاسقی با آنکه مردم علوم وحیانی و احرار نمی‌شناسند اما به آن عمل نمی‌کنند. جامعه ضاله جامعه است که در اثر انحراف نظری از مدینه فاضله شکل می‌گیرد در مدینه صالح نظرات علمی پذیرفته شده در مدینه فاضله هم تعریف می‌گردد و آرمان‌ها و ارزش‌ها و امور غیر عقلانی آرمان‌ها و ارزش‌های اخلاقی معرفی می‌شوند.

۱۳- چرا علم مدنی فارابی از همه ظرفیت‌های علوم اجتماعی برخوردار است؟ ۱- به توصیف و فهم کنش‌ها و ساختارهای جوامع می‌پردازد. ۲- به تبیین و علت‌یابی واقعیت‌های اجتماعی و تحولات آنها می‌پردازد. ۳- نسبت به انجمن‌ها ارزش‌ها و آرمان‌های جوامع مختلف داوری ارزشی دارد. ۴- از نحوه رفتار و سبک زندگی کنشگران و بایدها و نبایدهای زندگی صحبت می‌کند.

۱۴- دو متفکر اجتماعی اسلامی و آثار آنها را نام ببرید. ابوعلی مسکویه مؤلف کتاب تجارب الامم، ابوریحان بیرونی نویسنده کتاب تحقیق ماللهند

۱۵- ابن خلدون کیست و چه دیدگاه‌هایی داشت؟ یک اندیشمند اجتماعی مسلمان که با تأثیر پذیری از قرآن به دنبال شناخت سنت‌های الهی در جامعه بود او در مطالعات خود به روش عقلی توجه چندانی نداشت و بیشتر از روش حسی و تجربی استفاده می‌کرد. عصبیت را به عنوان عامل شکل‌گیری جوامع نامی برد. علم اجتماعی را علم عمران می‌نامید.

۱۶- انواع عقل را توضیح دهید. ۱- عقل ابزاری یا تجربی که به وسیله آن پدیده‌های طبیعی و مادی مورد بررسی قرار می‌گیرند این عقل حسی است. از عقل ابزاری برای پیش‌بینی و کنترل پدیده‌ها استفاده می‌شود. ۲- عقل تفسیری که به وسیله آن پدیده‌های معنا دار مانند کنش اجتماعی فهمیده می‌شوند و تفسیر می‌شوند. از عقل تفسیری برای انسجام بخشیدن به زندگی اجتماعی استفاده می‌شود. ۳- عقل انتقادی عقل است که برای داوری نسبت به مناسبت‌ها و ارتباطات اجتماعی به کار می‌رود مانند عدالت آزادی و آزادی که بین افراد وجود دارد.

۱۷- نمونه‌هایی از عقل ابزاری، عقل تفسیری، عقل انتقادی بیان کنید. پاسخ: باکسب نمره بیشتر موفقیت تحصیلی بیشتری پیدا می‌کنم. (عقل ابزاری). فهم علوم می‌تواند زندگی ام را زیباتر و بامعناتر سازد، نه صرفاً کسب نمره (عقل تفسیری) از طریق کسب نمره و فهم علوم مانع سلطه‌گری در جامعه می‌شوم تا همه زندگی زیبا و بامعنایی داشته باشند.

پرسش‌ها و پاسخ‌های درس دهم جامعه‌شناسی ۳

- ۱- کدام جهان اجتماعی زنده است جهان اجتماعی که آگاهی همراه با عمل و عمل توأم گاهی دارد.
- ۲- به نظر نویسنده کتاب یکی از مهمترین شاخه‌های علوم اجتماعی مسلمانان چه نام دارد؟
علم فقه
- ۳- علم فقه چیست فکر مسائل اجتماعی را توصیف و تبیین می‌کند اما درباره چگونگی رفتار اجتماعی مسلمانان و جامعه اسلامی احکام و قوانین را مطرح می‌کند.
- ۴- جامعه اسلامی از فقه چه استفاده‌هایی می‌کند؟ ۱- جامعه اسلامی رفتارها و هنجارهای اجتماعی را ارزیابی و نقد می‌کنند و درباره آن داوری می‌کنند. ۲- ویژگی‌های جامعه مطلوب و آرمانی را مشخص می‌کند راه‌های برون رفت از وضعیت موجود به وضعیت مطلوب را تجویز می‌کند. ۳- با به رسمیت شناختن تفاوت‌های مختلف قومی نژادی زبانی سعی می‌کند که امت اسلامی را شکل دهد. ۴- موجب مدارای اجتماعی مسلمانان با همه مردم دنیا می‌شود.
- ۵- فقه شیعه چه جامعه‌ای را مطلوب می‌داند؟ جامعه‌ای که دارای دو ویژگی است ۱- روابط و ساختارهای آن با مشارکت و همراهی مردم عادلانه باشد ۲- حاکم و کارگزاران جامعه نیز عالم به عدالت و عمل‌کننده به آن باشند یعنی عالم و عادل باشند.
- ۶- دو نظریه فقهی که موجب دو انقلاب اجتماعی در یک قرن اخیر ایران شده است را توضیح دهید؟ ۱- میرزای نائینی در آغاز قرن بیستم و در شرایط آن روز جامعه خود معتقد بود که ما نمی‌توانیم ویژگی دوم جامعه مطلوب یعنی تغییر نظام پادشاهی را به وجود آوریم ولی می‌توانیم ویژگی اول را در جامعه محقق کنیم تا مردم از طریق مجلس سازمان‌ها ساختارهای اجتماعی را به گونه‌ای عادلانه شکل دهند. بنابراین انقلاب مشروطه را به وجود آوردند و ویژگی اول نظام اسلامی محقق شد. ۲- امام خمینی در ادامه تلاش و مبارزه برای تشکیل جامعه مطلوب به این نتیجه رسید که مردم ایران می‌توانند با مشارکت و حضور فعال خود جامعه ایجاد کنند که هر دو ویژگی را داشته باشد یعنی نظام سیاسی تغییر کند و مردم نیز در نظام سیاسی مشارکت داشته باشند. مجلس شورای اسلامی با مشارکت نمایندگان مردم شرط اول را به وجود می‌آورد مثل خبرگان نیز وظیفه دارد که شرط دوم را به وجود آورد. یعنی رهبر جامعه را بر اساس معیارهای اسلامی شناسایی و معرفی کند و بر عملکرد و نظارت نماید.
- ۷- علوم اجتماعی جهان اسلام در مقایسه با علوم اجتماعی جهان متجدد دارای چه ویژگی‌هایی است؟ ۱- علوم اجتماعی جهان اسلام متناسب با معنای علم در اسلام است. ۲- شناخت در علوم اجتماعی محدود به شناخت تجربی نمی‌شود بلکه از علوم وحیانی و عقلانی

نیز استفاده می کند ۳- عقلانیت مورد استفاده در جهان اسلام داده های حسی و تجربی را مورد ارزیابی قرار می دهد. ۴- عقلانیت در جهان اسلام مستقل از عمل کنندگان به آن ارزیابی می شود ۵- علم اجتماعی جهان اسلام به دنبال وضعیت مطلوب و آرمانی سازمان را شناسایی می کند.

۸- کارکردهای علوم اجتماعی در جهان اسلام چیست؟ ۱- قدرت فهم و تفسیر و توضیح پدیده های اجتماعی ۲- توان تبیین و شناخت علل شکل گیری و به وجود آمدن پدیده های اجتماعی ۳- درباره ارزشها هنجارها و آرمانها داوری می کند ۴- جامعه آرمانی را معرفی می کند ۵- وضعیت مطلوب و راههای برون رفت از وضعیت موجود را نشان می دهد.

۹- عقل عام، عقل خاص و انواع عقل خاص را توضیح دهید. پاسخ: هر نوع تلاش ذهنی انسان عقل عام است. تلاش ذهنی انسان برای کشف حقایق وقواعد جهان عقل خاص است. انواع عقل خاص: ۱- عقل نظری: بررسی قواعد واقعیت هایی که مستقل از اراده و آگاهی انسان است. مانند فلسفه، ریاضیات، علوم طبیعی، مثلا جاذبه زمین اشیا را به پایین می کشد. ۲- عقل عملی: بررسی قواعد واقعیت هایی که محصول آگاهی و اراده انسان است. مانند علوم انسانی و علوم اجتماعی، مثلا توسعه فرهنگی زیر بنای توسعه اجتماعی و توسعه اقتصادی است.

پیروز وشادکام باشید. حمیدرحیمی سرگروه جامعه شناسی استان اصفهان. آبان ماه ۹۸